

ISSN 1691-1199

FINANŠU STABILITĀTES PĀRSKATS 1•2004

FINANŠU STABILITĀTES PĀRSKATS

1•2004

Izdevumā "Finanšu Stabilitātes Pārskats" izmantoti Latvijas Republikas Centrālās statistikas pārvaldes, Finanšu un kapitāla tirgus komisijas, Latvijas Līzings devēju asociācijas, LURSOFT (Latvijas Republikas Uzņēmumu reģistra datu bāzes) un Latvijas Bankas dati.

Grafiskos attēlus sagatavojot, izmantoti Latvijas Bankas (1.–14., 17., 21., 23.–30., 34. un 35. att.), Finanšu un kapitāla tirgus komisijas (15., 16., 18.–20. un 22. att.), Latvijas Republikas Centrālās statistikas pārvaldes (31.–33. un 35. att.) un Latvijas Līzings devēju asociācijas (34.–37. att.) dati. Tabulas sagatavojot, izmantoti Latvijas Bankas (1.–4. un 6. tabula), Finanšu un kapitāla tirgus komisijas (5. un 6. tabula), kā arī Eiropas Centrālās bankas, Latvijas Republikas Centrālās statistikas pārvaldes un Latvijas Līzings devēju asociācijas (6. tabula) dati.

SATURS

Kopsavilkums	4
1. Latvijas ārējā ekonomiskā vide un iekšzemes ekonomiskā aktivitāte	5
2. Banku kredītrisks	7
3. Vispārējā procentu likmju starpība	14
4. Banku peļņit spēja	15
5. Banku kapitāla pietiekamība	18
6. Banku valūtas risks	18
7. Banku likviditāte	21
8. Finansiālā ievainojamība	22
9. Līzinga kompānijas	26

KOPSAVILKUMS

2004. gada 1. pusgadā bija vērojama strauja Latvijas tautsaimniecības izaugsme, ko papildus veicināja Latvijas pievienošanās ES 2004. gada 1. maijā. Būtisks kāpums bija vērojams gandrīz visās galvenajās tautsaimniecības nozarēs – rūpniecībā, tirdzniecībā un būvniecībā. Jūnijā Latvijas Banka 2004. gada iekšzemes kopprodukta (IKP) pieauguma prognozi paaugstināja no 7.0% līdz 7.5%. Lielā aktivitāte, kas saistīta ar pievienošanās ES, nodokļu likmju pārmaiņas, kā arī degvielas cenu kāpums noteica patēriņa cenu pieaugumu – vidējā gada inflācija 1. pusgadā sasniedza 5.1%. Inflāciju ietekmēja gan piedāvājuma puses faktori, gan augstais iekšzemes pieprasījums. Lai gan tautsaimniecības attīstība Eiropā joprojām bija mērena, Latvijas ārējās tirdzniecības izaugsme 1. pusgadā bija strauja. Būtiski palielinājās eksports uz jaunajām ES valstīm, tomēr imports joprojām auga straujāk par eksportu, izraisot ārējās tirdzniecības negatīvā saldo palielināšanos. Inflācijas un tekošā konta deficīta pieaugums vienlaikus ar strauju kredītēšanas attīstību palielina Latvijas makroekonomiskos riskus. Lai veicinātu vienmērīgu Latvijas tautsaimniecības ilgtermiņa attīstību un nepieļautu esošo makroekonomisko risku palielināšanos un papildu risku veidošanos, Latvijas Banka ar 11. martu paaugstināja refinansēšanas likmi par 0.5 procentu punktiem (līdz 3.5%).

Kredītrisks uzņēmumu sektorā nepieauga. To noteica labvēlīga ekonomiskā situācija, labāki uzņēmumu finansiālie rādītāji un banku kredītportfeļa diversifikācija pa nozarēm. Tomēr turpmākā banku izsniegto kredītu koncentrācijas palielināšanās nekustamā īpašuma segmentā kāpinās banku finansiālo ievainojamību nekustamā īpašuma tirgus cenu un pieprasījuma svārstību dēļ.

Ar majsaimniecību kredītēšanu saistītais kredītrisks palielinājās. To veicināja majsaimniecību parāda straujais pieaugums, tā valūtu struktūra un tas, ka lielākā kredītu daļa tiek izsniegta ar mainīgām procentu likmēm. Risku ierobežo tas, ka lielāka kredītņēmēju daļa spēs absorbēt gan neizbēgamo procentu likmju, gan iespējamo ASV dolāra kursa kāpumu, jo bankas galvenokārt kredītē majsaimniecības ar augstiem un vidējiem ienākumiem. Turklāt, samaksājot bankai noteiktu komisijas naudu, klients nepieciešamības gadījumā var mainīt kredīta valūtu vai arī pagarināt kredīta atmaksas termiņu, samazinot mēneša maksājumus.

Ar nerezidentu kredītēšanu saistītais kredītrisks ir diezgan zems, jo šo kredītu īpatsvars banku aktīvos ir neliels, turklāt šie kredīti galvenokārt izsniegti tādu valstu rezidentiem, kuru riska pakāpe ir zema vai līdzīga Latvijas riska pakāpei.

Turpinoties kredītēšanas attīstībai, strauji palielinājās banku neto procentu un komisijas naudas ienākumi. Arī banku efektivitātes rādītāji uzlabojās, jo banku ienākumi auga daudz straujāk nekā izdevumi.

Ienākumus nenesošo nebankām izsniegto kredītu atlikums palielinājās, tomēr salīdzinājumā ar 2003. gada jūnija beigām banku aktīvu kvalitāte turpināja uzlaboties, jo bija labvēlīga ekonomiskā situācija un pieauga izsniegto kredītu apjoms.

Kapitāla pietiekamības rādītājs bija nedaudz zemāks nekā 2003. gada jūnija beigās, tomēr salīdzinājumā ar 2003. gada beigām tas uzlabojās.

Banku pakļautība valūtas riskam joprojām bija ierobežota, jo banku aktīvu un pasīvu valūtu struktūra bija sabalansēta. Tādējādi banku atklātās valūtu pozīcijas, kuru ierobežojumus nosaka arī banku darbību regulējošās prasības, tāpat kā 2003. gadā, bija nelielas.

Nelielu īstermiņa likviditātes samazināšanos izraisīja iekšzemes privāto uzņēmumu un majsaimniecību latos veikto pieprasījuma noguldījumu atlikuma straujais pieaugums, vienlaikus palielinoties latos izsniegto ilgtermiņa kredītu atlikumam.

Lizinga pieauguma temps joprojām bija mērens. Tirgū ienāca jauni dalībnieki, un tas veicinās lizinga kompāniju konkurenci. Attīstoties patēriņa preču un vieglo automobiļu lizingam, pieauga mājsaimniecībām izsniegto aizdevumu īpatsvars kopējā lizinga portfelī.

1. LATVIJAS ĀRĒJĀ EKONOMISKĀ VIDE UN IEKŠZEMES EKONOMISKĀ AKTIVITĀTE

Lai gan Eiropas tautsaimniecības attīstība joprojām bija mērena, Latvijas ārējās tirdzniecības izaugsme bija strauja, būtiski palielinoties eksportam uz jaunajām ES valstīm.

Lai gan pasaules tautsaimniecības attīstība 1. ceturksnī bija diezgan strauja un līdzsvarota, saskaņā ar publiskotajiem 2. ceturkšņa datiem triju lielāko pasaules attīstīto valstu un to grupu – ASV, Japānas un eiro zonas – IKP pieauguma temps joprojām bija lēnāks, nekā prognozēts. To ietekmēja naftas cenas, kas 2. ceturksnī pasaules tirgū sasniedza rekordaugstu līmeni, negatīvi ietekmējot mājsaimniecību pirktpēju un izraisot privātā pieprasījuma samazināšanos daudzos pasaules reģionos. Augsto naftas cenu negatīvās sekas visvairāk ietekmēja ASV mājsaimniecības; arī eiro zonā un Japānā privātais pieprasījums auga lēnāk, nekā prognozēts.

2. ceturksnī ASV IKP palielinājās par 3.3% (precizētais iepriekšējā ceturkšņa rādītājs – 4.5%). IKP pieauguma tempa palēnināšanos ietekmēja privātā pieprasījuma ievērojama samazināšanās 2004. gada pavasarī, kas galvenokārt skaidrojama ar inflācijas kāpumu, t.sk. ar naftas cenu straujo pieaugumu, kas īpaši negatīvi ietekmēja inflāciju tieši ASV. Atšķirībā no Eiropas valstīm, kur degvielas cena uzpildes stacijās nav tieši atkarīga no jēlnaftas cenām pasaules tirgū sarežģītās nodokļu sistēmas dēļ, degvielas cenas ASV ir jutīgākas pret jēlnaftas cenu pārmaiņām. Privātā pieprasījuma pieauguma tempa palēnināšanās daļēji skaidrojama arī ar 2003. gada nodokļu samazināšanas efekta pakāpenisku izžušanu. IKP izaugsmi 2. ceturksnī lielākoties nodrošināja eksporta apjoma pieaugums un iekšzemes investīciju kāpums, bet privātā patēriņa pieaugums nebija nozīmīgs. Jūnijs bija īpaši neveiksmīgs ASV tautsaimniecības izaugsmei: pēc pieauguma gada sākumā un pirmajos divos 2. ceturkšņa mēnešos saruka rūpnieciskās ražošanas apjoms. No jauna radīto darba vietu skaits jūnijā bija mazāks, nekā prognozēts. Tomēr daudzi rādītāji, t.sk. ražotāju konfidences apsekojumu rezultāti, liecina, ka neveiksmīgo attīstību jūnijā drīzāk varētu raksturot kā paūzi, un analītiķi uzskata, ka kopumā ASV tautsaimniecības attīstības perspektīvas vērtējamas pozitīvi. Ņemot vērā šīs tendences, 30. jūnijā par 25 bāzes punktiem (līdz 1.25%) tika paaugstināta ASV Federālo rezervju sistēmas noteiktā bāzes likme, un līdz gada beigām tā varētu tikt paaugstināta vēl vairākas reizes.

Eiro zonas tautsaimniecības atveseļošanās notiek lēnām, joprojām saglabājoties atšķirībām valstu dalījumā. Francijas tautsaimniecības pieauguma temps bija straujāks starp lielākajām eiro zonas valstīm. Arī Vācijas tautsaimniecības attīstības rezultāti 2. ceturksnī salīdzinājumā ar 1. ceturksni uzlabojās. Francijas IKP kāpumu galvenokārt noteica privātā pieprasījuma attīstība, bet Vācijā IKP pieaugumu joprojām veicināja neto eksports, eksporta kāpumam pārsniedzot importa pieaugumu. Euro zonas IKP izaugsmi galvenokārt noteica ārējais pieprasījums (neto eksporta pozitīvais ieguldījums), bet iekšzemes pieprasījums to būtiski neietekmēja.

Lielbritānijas tautsaimniecības attīstība 1. pusgadā joprojām bija strauja, un, lai ierobežotu tautsaimniecības izaugsmes tempu, Anglijas Banka trīs reizes – februārī, maijā un jūnijā – paaugstināja refinansēšanas likmi (katru reizi par 25 bāzes punktiem; līdz 4.5%). Arī Zviedrijas ekonomiskā aktivitāte palielinājās.

2004. gada maijā astoņas Centrālās Eiropas un Austrumeiropas (CAE) valstis – Čehija, Ungārija, Polija, Slovākija, Slovēnija, Latvija, Lietuva un Igaunija – pievienojās ES. Šajās valstīs turpinājās tautsaimniecības augšupeja, kas izpaudās rūpnieciskās produkcijas izlaides un eksporta pieaugumā, lai gan pasliktinājās ārējie apstākļi – palielinājās naftas cenas. Vienlaikus visās CAE valstīs pieauga inflācija, ko daļēji noteica ar pievienošanas ES saistītie faktori (nodokļu pārmaiņas, atsevišķu preču pieprasījuma kāpums). Visvairāk patēriņa cenu palielināšanos ietekmēja degvielas cenu kāpums. Bezdarba līmenis visās valstīs samazinājās, lai gan lielākajā daļā valstu tas joprojām ir ļoti augsts. Igaunija, Lietuva un Slovēnija jūnijā beigās pievienojās Valūtas kursa mehānismam II (VKM II), kas ir pirmais solis dalībai Ekonomikas un monetārajā savienībā (EMS) un vienotās Eiropas valūtai – eiro – ieviešanai.

Igaunijas ekonomisko aktivitāti veicināja gan eksporta kāpums, gan stabili augošais iekšzemes pieprasījums. Lietuvas tautsaimniecības izaugsme bija saistīta ar pieprasījuma palielināšanos (īpaši pēc būvmateriāliem, mājsaimniecības iekārtām un apģērba), turpināja augt Lietuvas mazumtirdzniecības apjoms. Lietuvas mājokļu kredītu tirgū joprojām bija spēcīga izaugsme, ko noteica tautsaimniecības attīstība un dzīves līmeņa uzlabošanās, kā arī izdevīgie kredītēšanas nosacījumi. Krievijas naftas uzņēmuma *Yukos* finansiālo problēmu dēļ ievērojami samazinājās naftas plūsma caur Būtiņģes termināli, tāpēc *Mažeikių nafta* par ceturtdaļu pazeminājusi 2004. gada prognozes naftas eksporta apjomam caur Būtiņģes termināli.

Krievijas tautsaimniecības attīstība arī 1. pusgadā bija dinamiska, un to galvenokārt nodrošināja būtiskais eksporta kāpums 2. ceturksnī, kas deva impulsu arī citu nozaru attīstībai. Tautsaimniecības izaugsmi veicināja spēcīgais iekšējais pieprasījums un investīciju pieaugums. Tomēr Krievijā joprojām bija augsta inflācija – patēriņa cenu kāpums saglabājās virs 10%. Maija sākumā pieņemtais Krievijas centrālās bankas lēmums atsaukt licenci bankai *Sodbiznesbank*, kas tika apsūdzēta noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanā un terorisma finansēšanā, *Kredittrast* pašlikvidēšanās un jūlija sākumā publiskotais Krievijas 22. lielākās bankas – *Guta-bank* – paziņojums par bankas noguldījumu izmaksu apturēšanu izraisīja uzticības krīzi Krievijas banku sektorā. Lai palīdzētu bankām atrisināt radušās problēmas, Krievijas centrālā banka jūlijā pieņēma lēmumu no 7.0% līdz 3.5% samazināt banku obligāto rezervju normu, tādējādi dodot bankām papildu līdzekļus. Banku likviditātes problēmas radīja bažas par plašākas banku krīzes iespējamību, tāpēc kredītiestādes ierobežoja aizdevumu izsniegšanu un noteica stingrākus kredītēšanas nosacījumus. Kredītēšanas ierobežošana varētu kavēt straujo būvniecības attīstību, jo Krievijas būvfirmas plaši izmanto banku aizdevumus. Joprojām nav atrisināta situācija ar naftas uzņēmumu *Yukos*, kas tiek apsūdzēts ārzonu shēmu izmantošanā, lai izvairītos no nodokļu samaksas. Neraugoties uz problēmām Krievijas banku sistēmā un satricinājumiem fondu tirgū, Krievijas Ekonomikas attīstības ministrija paaugstināja IKP pieauguma prognozi 2004. gadam no 6.6% līdz 6.7%.

Latvijas tautsaimniecībā 1. pusgadā bija vērojama strauja izaugsme, ko papildus veicināja Latvijas pievienošanās ES 1. maijā. Būtisks kāpums bija vērojams gandrīz visās galvenajās tautsaimniecības nozarēs – rūpniecībā, tirdzniecībā un būvniecībā. Jūnijā Latvijas Banka 2004. gada IKP pieauguma prognozi paaugstināja no 7.0% līdz 7.5%. Lielā aktivitāte, kas saistīta ar pievienošanas ES, nodokļu likmju pārmaiņas, kā arī degvielas cenu kāpums noteica patēriņa cenu pieaugumu – vidējā gada inflācija 1. pusgadā sasniedza 5.1%. Inflāciju ietekmēja gan piedāvājuma puses faktori, gan augstais iekšzemes pieprasījums. Lai gan tautsaimniecības attīstība Eiropā joprojām bija mērena, Latvijas ārējās tirdzniecības izaugsme bija strauja. Būtiski palielinājās eksports uz jaunajām ES valstīm, tomēr imports joprojām auga straujāk par eksportu, izraisot ārējās tirdzniecības negatīvā saldo palielināšanos. Inflācijas un tekošā konta deficīta pieaugums vienlaikus ar strauju kredi-

tēšanas attīstību palielina Latvijas makroekonomiskos riskus. Lai veicinātu vienmērīgu Latvijas tautsaimniecības ilgtermiņa attīstību un nepieļautu esošo makroekonomisko risku palielināšanos un papildu risku veidošanos, Latvijas Banka ar 11. martu paaugstināja refinansēšanas likmi par 0.5 procentu punktiem (līdz 3.5%).

2. BANKU KREDĪTRISKS

Ar pievienošanos ES saistītais īslaicīgais atsevišķu preču pieprasījuma kāpums palielināja kredītu (īpaši mājsaimniecībām izsniegto kredītu) atlikuma pieauguma tempu.

Jūnija beigās rezidentiem izsniegto kredītu atlikums (neieskaitot tranzītkredītus) sasniedza 3 119.5 milj. latu jeb 46.3% no IKP. Kredītportfeļi joprojām dominēja nefinanšu uzņēmumiem izsniegtie kredīti (1 751.8 milj. latu), tomēr to īpatsvars samazinājās, jo strauji auga mājsaimniecībām (privātpersonām un mājsaimniecības apkalpojošām bezpeļņas institūcijām) izsniegto kredītu atlikums (jūnija beigās – 994.4 milj. latu). Gandrīz visu banku aktīvos ievērojami palielinājās mājsaimniecībām izsniegto kredītu atlikuma īpatsvars, un četrām bankām tas pārsniedza 20% no aktīviem (sk. 1. tabulu). Tātad Latvijas banku kredītportfeļa struktūra arvien vairāk līdzinās eiro zonas banku kredītportfeļa struktūrai, kur mājsaimniecībām izsniegto kredītu atlikums pat pārsniedz nefinanšu uzņēmumiem izsniegto kredītu atlikumu.

1. tabula

BANKU DALĪJUMS PĒC TAUTSAIMNIECĪBAS SEKTORIEM IZSNIEGTO KREDĪTU ATLIKUMĀ ĪPATSVARĀ BANKU AKTĪVOS
(2004. gada jūnija beigās {2003. gada jūnija beigās}; %)

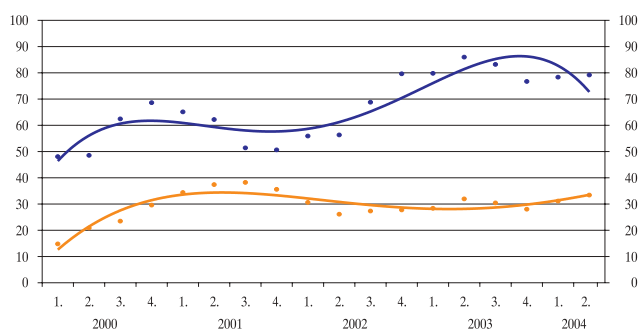
	<10	10–20	>20
Uzņēmumiem	10 {7}	5 {8}	7 {7}
Mājsaimniecībām	13 {13}	5 {6}	4 {3}
t.sk. mājsaimniecībām mājokļa iegādei	15 {18}	5 {2}	2 {2}
Nebanku finanšu institūcijām	20 {19}	2 {3}	0 {0}

Kredītu atlikuma pieauguma temps 1. pusgadā nedaudz palielinājās (sk. 1. att.). To ietekmēja ar pievienošanos ES saistītais īslaicīgais atsevišķu preču pieprasījuma kāpums, labvēlīga ekonomiskā situācija, izdevīgi kreditēšanas nosacījumi (t.sk. ilgstoši zemas procentu likmes), kā arī būvniecības aktivitātes kāpums. Visstraujāk auga hipotēku kredīta atlikums (sk. 2. att.), un šis kredītu veids 1. pusgadā kļuva par dominējošo banku kredītportfeļi. Augstās bāzes ietekmē hipotēku kredīta atlikuma pieauguma temps pakāpeniski samazinās (jūnija beigās – 79.4% {94.6%}¹).

1. attēls

IEKŠZEMES UZŅĒMUMIEM UN MĀJSAIMNIECĪBĀM IZSNIEGTO KREDĪTU ATLIKUMA GADA PIEAUGUMA TEMPS (%)

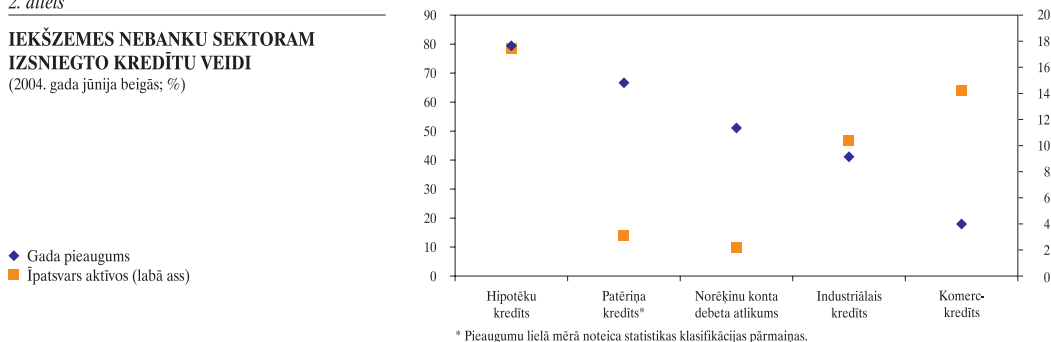
— Kredīti mājsaimniecībām
— Kredīti uzņēmumiem

¹ {} – iepriekšējā gada atbilstošā perioda rādītājs.

Līdz gada beigām kredītu atlikuma kāpuma temps samazināsies. To ietekmēs ne tikai bāzes efekts, bet arī procentu likmju pieaugums un Latvijas Bankas obligātās rezervju normas paaugstinājums (līdz 4% ar 24. jūliju).

2. attēls

**IEKŠZEMES NEBANKU SEKTORAM
IZSNIEGTO KREDĪTU VEIDI**
(2004. gada jūnija beigās; %)

Iekšzemes nefinanšu uzņēmumiem izsniegto kredītu atlikums jūnija beigās bija 26.0% {22.0%} no IKP. Salīdzinājumā ar 2003. gada jūnija beigām iekšzemes uzņēmumiem izsniegto kredītu atlikums palielinājās par 33.4%. Strauji pieauga operācijām ar nekustamo īpašumu, noma, datorpakalpojumiem, zinātnei un citiem komercpakalpojumiem, būvniecībai, viesnīcām un restorāniem izsniegto kredītu atlikums (sk. 2. tabulu). To ietekmēja infrastruktūras attīstība, biroja ēku un dzīvojamu māju būvniecības kāpums, kā arī tūristu skaita pieaugums. Īpaši strauji auga pakalpojumu nozarēm (valsts pārvalde un aizsardzība; obligātā sociālā apdrošināšana; izglītība; veselība un sociālā aprūpe) izsniegto kredītu atlikums. Savukārt tirdzniecības un apstrādes rūpniecības īpatsvars kredītportfelī turpināja samazināties. Ja šīs tendences saglabāsies, līdz 2004. gada beigām operācijām ar nekustamo īpašumu, noma, datorpakalpojumiem, zinātnei un citiem komercpakalpojumiem izsniegto kredītu atlikums varētu pārsniegt apstrādes rūpniecībai izsniegto kredītu atlikumu. Banku koncentrācijas palielināšanās šajā segmentā kāpinās banku finansiālo ievainojamību pret cenu un pieprasījuma svārstībām nekustamā īpašuma tirgū, jo nekustamā īpašuma ķīlas veido kanālu, caur kuru nekustamā īpašuma cenas veicina kredītu ekspansiju, kas savukārt palielina šīs cenas.

2. tabula

**ATSEVIŠĶU TAUTSAIMNIECĪBAS NOZARU
UZŅĒMUMIEM IZSNIEGTO KREDĪTU
ATLIKUMS**

(2004. gada jūnija beigās {2003. gada jūnija beigās}; %)

	Gada pieaugums	Īpatsvars nefinanšu uzņēmumiem izsniegto kredītu atlikumā	Īpatsvars banku aktīvos
Lauksaimniecība, medniecība un mēzsaimniecība	32.7 {39.7}	6.3 {6.2}	1.7 {1.7}
Apstrādes rūpniecība	14.2 {19.1}	16.7 {19.2}	4.4 {5.2}
Būvniecība	37.1 {30.9}	8.8 {8.4}	2.3 {2.3}
Tirdzniecība	17.3 {20.4}	22.8 {25.5}	6.1 {6.9}
Viesnīcas un restorāni	47.0 {0.9}	3.6 {3.2}	0.9 {0.9}
Transports, glabāšana un sakari	20.6 {28.3}	10.0 {10.8}	2.7 {2.9}
Operācijas ar nekustamo īpašumu, noma, datorpakalpojumi, zinātne un citi komercpakalpojumi	65.6 {95.4}	15.8 {12.5}	4.2 {3.4}
Pārējās pakalpojumu nozares*	126.4 {101.6}	7.2 {4.1}	1.9 {1.1}

* Valsts pārvalde un aizsardzība, obligātā sociālā apdrošināšana, izglītība un veselība un sociālā aprūpe.

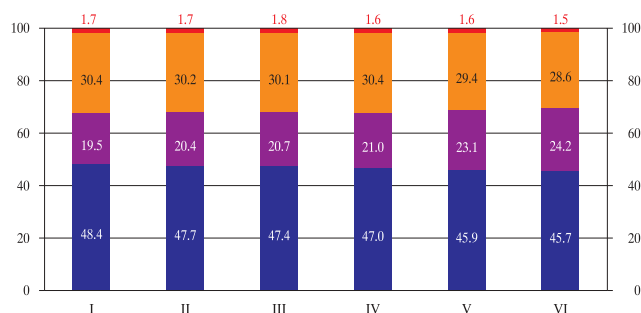
Uzņēmumiem izsniegto kredītu valūtu struktūra liecina, ka ASV dolāros izsniegto kredītu īpatsvars (28.6%; sk. 3. att.) ir samērā neliels un samazinās. Lielāks ASV dolāra īpatsvars varētu saglabāties to kredītu atlikumā, kuri izsniegti transporta nozarei un – daļēji – apstrādes rūpniecības (pārtikas, ķīmijas, mašīnu un iekārtu ražošana) uzņēmumiem, kas aktīvi darbojas NVS tirgos, kur darījumos dominē ASV dolārs. Arī ar nekustamo īpašumu saistītajās nozarēs joprojām plaši izmanto ASV dolāru, bet, kā liecina nekustamā īpašuma kompāniju komentāri, tā nozīme samazinās, jo darījumos vairāk lieto eiro un latu. Vērojama arī neliela latos izsniegto kredītu īpatsvara samazināšanās. Savukārt eiro izsniegto kredītu apjoms strauji auga un maijā un jūnijā pārsniedza 30% no jauno kredītu apjoma (sk. 4. att.). Tā ir pozitīva tendence, jo 2005. gadā gaidāma lata piesaistes maiņa. Valūtas risks uzņēmumiem ir ierobežots un nav gaidāms tā kāpums. Ņemot vērā arī faktisko un gaidāmo straujo tautsaimniecības izaugsmi, var konstatēt, ka kredītriska pieaugums uzņēmumu segmentā nav vērojams.

3. attēls

IEKŠZEMES NEFINANŠU UZŅĒMUMIEM IZSNIEGTO KREDĪTU ATLIKUMA VALŪTAS STRUKTŪRA

(2004. gada 1. pusgadā; perioda beigās; %)

■ LVL
■ EUR
■ USD
■ Pārējās

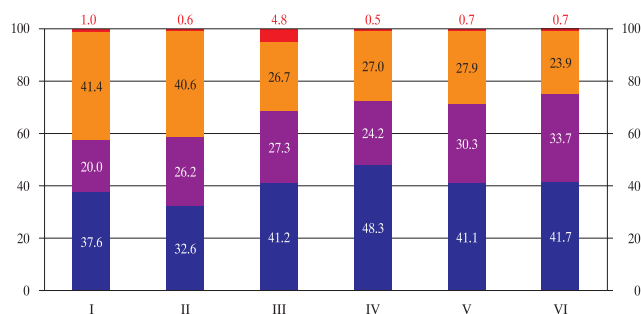

4. attēls

NO JAUNA IEKŠZEMES NEFINANŠU UZŅĒMUMIEM IZSNIEGTO KREDĪTU VALŪTU STRUKTŪRA

(2004. gada 1. pusgadā; %)

■ LVL
■ EUR
■ USD
■ Pārējās

Iekšzemes mājsaimniecībām izsniegto kredītu atlikums jūnija beigās bija 14.8% {9.3%} no IKP. Salīdzinājumā ar iepriekšējā gada jūniju šo kredītu atlikums pieauga par 79.2%. Mājsaimniecībām izsniegtajos kredītos dominēja mājokļa iegādei izsniegtie kredīti (66.0%) {61.1%}. Gandrīz visu banku aktīvos pieauga mājsaimniecībām izsniegto kredītu īpatsvars, banku sektorā kopumā sasniedzot 15.3%.

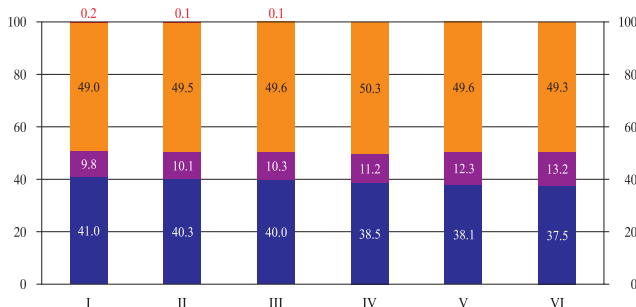
Viens no galvenajiem riskiem mājsaimniecību kredītēšanā saistīts ar izsniegto kredītu valūtu struktūru. Atšķirībā no uzņēmumiem izsniegtajiem kredītiem mājsaimniecībām izsniegto kredītu valūtu struktūrā stabili dominē ASV dolārs (gandrīz puse no mājsaimniecībām izsniegtajiem kredītiem; sk. 5. att.). ASV dolāra īpatsvars ir lielāks tieši mājokļa iegādei izsniegto kredītu valūtu struktūrā (pārsvārā tie ir ilgtermiņa kredīti; sk. 6. att.). Eiro īpatsvars ir samērā neliels, tomēr tas strauji palielinās: no jauna izsniegto kredītu valūtu struktūrā maijā un jūnijā eiro īpatsvars pārsniedza 20% (sk. 7. att.), samazinoties lata īpatsvaram. Tā ir pozitīva tendence, ņemot vērā gaidāmo lata piesaistes maiņu.

Mājsaimniecībām izsniegto kredītu valūtu struktūru nosaka ne tikai zemās ASV dolāros izsniegto kredītu procentu likmes un tas, ka šī valūta kopš 20. gs. 90. gadu

5. attēls

IEKŠZEMES MĀJSAIMNIECĪBĀM IZSNIEGTO KREDĪTU ATLIKUMA VALŪTU STRUKTŪRA
(2004. gada 1. pusgadā; perioda beigās; %)

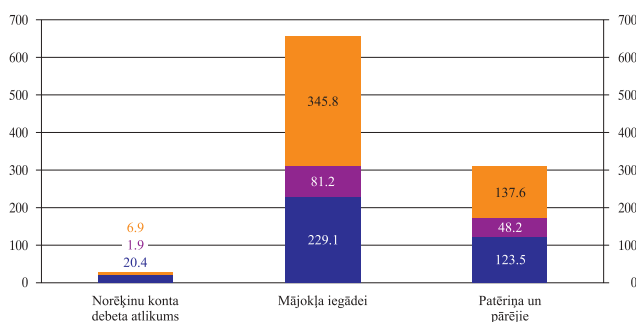
■ LVL
■ EUR
■ USD
■ Pārējās

6. attēls

IEKŠZEMES MĀJSAIMNIECĪBĀM IZSNIEGTO KREDĪTU ATLIKUMA VALŪTU STRUKTŪRA KREDĪTU VEIDU DALĪJUMĀ
(2004. gada jūnija beigās; milj. latu)

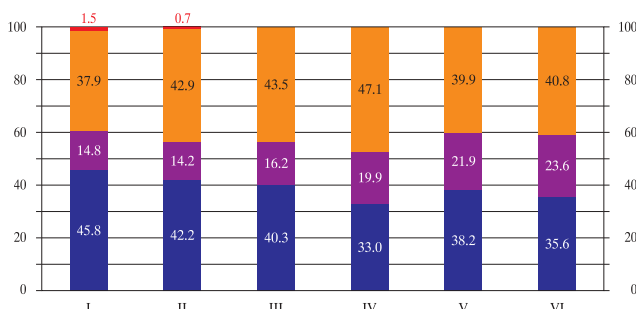
■ LVL
■ EUR
■ USD

7. attēls

NO JAUNA IEKŠZEMES MĀJSAIMNIECĪBĀM IZSNIEGTO KREDĪTU VALŪTU STRUKTŪRA
(2004. gada 1. pusgadā; %)

■ LVL
■ EUR
■ USD
■ Pārējās

sākuma dominēja uzkrājumos un nekustamā īpašuma tirgū, bet arī lata piesaiste SDR valūtu grozam, kas kopš 1994. gada veiksmīgi ierobežoja lata kursa svārstības attiecībā pret ASV dolāru. Līdz ar lata piesaistes maiņu šīs svārstības var nozīmīgi palielināties. Lai ierobežotu riskus, bankas mudina klientus aizņemties ienākumu valūtā, nosakot augstāku maržu (pievienoto procentu likmi) un prasot lielāku klienta līdzdalību, ja kredīta valūta nesaskan ar ienākumu valūtu. Ja valūtas risks ir īpaši augsts, bankas samazina aizdevuma griestus.

Nebanku finanšu institūcijām izsniegto kredītu atlikums jūnija beigās bija 4.6% {4.4%} no IKP (par 16.3% vairāk nekā iepriekšējā gada atbilstošā perioda beigās). Ar iekšzemes nebanku finanšu institūciju kredītēšanu nodarbojas atsevišķas lielās un vidējās bankas, un dažām no tām pieder arī šo finanšu uzņēmumu daļas. Tā kā lielākā daļa šo kredītu izsniegta tieši līzinga kompānijām, to darbība analizēta atsevišķā pārskata nodaļā.

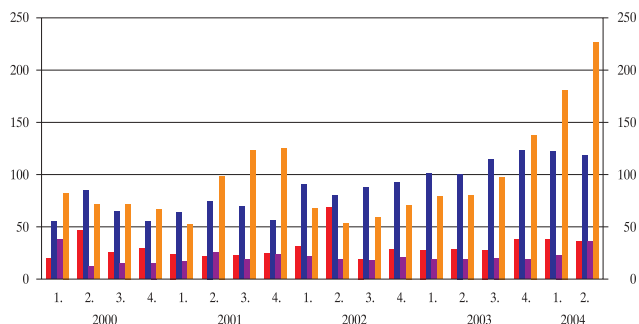
Nerezidentu nebanku sektoram izsniegto kredītu atlikums jūnija beigās bija 7.1% {4.3%} no IKP un par 86.3% pārsniedza iepriekšējā gada atbilstošā perioda beigu rādītāju. Strauji pieaug jauno ES valstu – Igaunijas, Maltas, Lietuvas, Kipras, Polijas un Ungārijas – rezidentiem izsniegto kredītu atlikums (sk. 8. un 9. att.). Jūnija beigās tas veidoja gandrīz pusi no nerezidentiem izsniegto kredītu atlikuma. Pārējo valstu un valstu grupu rezidentiem izsniegto kredītu atlikums auga mēreni, tādējādi samazinājās to īpatsvars banku aktīvos (sk. 3. tabulu). Kopumā banku sektora kredītrisks, kas saistīts ar nerezidentu kredītēšanu, ir diezgan zems gan

tāpēc, ka šo kredītu īpatsvars banku aktīvos nav liels (7.4%), gan tāpēc, ka šie kredīti galvenokārt izsniegti tādu valstu rezidentiem, kuru riska pakāpe ir zema vai līdzīga Latvijas riska pakāpei.

8. attēls

NEREZIDENTIEM NEBANKĀM IZSNIEGTIE KREDĪTI VALSTU DALĪJUMĀ

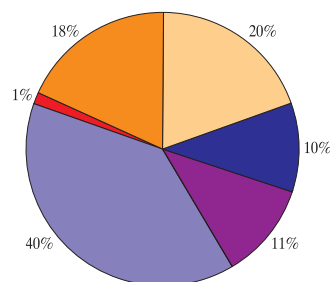
(perioda beigās; milj. latu)

9. attēls

JAUNO ES VALSTU REZIDENTIEM IZSNIEGTIE KREDĪTI VALSTU DALĪJUMĀ

(2004. gada jūnija beigās)

3. tabula

BANKU DALĪJUMS PĒC NEREZIDENTIEM NEBANKĀM IZSNIEGTO KREDĪTU ĪPATSVARA BANKU AKTĪVOS

(2004. gada jūnija beigās {2003. gada jūnija beigās}; %)

	<5	5–10	>10
Jaunās ES valstis	19 {20}	2 {1}	1 {1}
ES-15	22 {21}	0 {1}	0 {0}
NVS	22 {22}	0 {0}	0 {0}
ASV	19 {17}	3 {4}	0 {1}
Nerezidenti kopā	14 {15}	3 {3}	5 {4}

1. ielikums. Banku kredītportfeļu stresa testi

Finanšu instrumentu portfeļu stresa testu veikšana ir izplatīta dažādu risku novērtēšanas metode. **Stresa testi** ir paņēmieni kopums, ko izmanto, lai novērtētu finanšu instrumentu portfeļu jutīgumu pret atsevišķu makroekonomiskās vides sastāvdaļu nozīmīgām pārmaiņām vai arī ārkārtējiem, bet iespējamiem notikumiem. To rezultāti ļauj identificēt nozīmīgākos riskus un novērtēt to potenciāli radītos zaudējumus. Stresa tests parasti novērtē vai nu tikai viena riska faktora pārmaiņu ietekmi (jutīguma analīze), vai arī vairāku riska faktoru vienlaicīgu pārmaiņu ietekmi (scenārija analīze).

Viens no būtiskiem finanšu stabilitātes rādītājiem ir banku spēja absorbēt potenciālos kredītriska pieauguma radītos zaudējumus, izmantojot savu kapitālu. Veicot stresa testu, iespējams iegūt priekšstatu par to, cik lielus zaudējumus bankas spēj absorbēt, līdz to kapitāla pietiekamības rādītājs kļūst zemāks par Latvijā noteikto minimālo kapitāla prasību – 10% no banku riska svērtajiem aktīviem. Banku zaudējumi stresa testā izpaužas kā nepieciešamība veikt papildu uzkrājumus¹ ienākumus nenesošajiem

¹ Aprēķinos banku kapitāls un riska svērtie aktīvi tiek samazināti par papildus veicamo uzkrājumu apjomu.

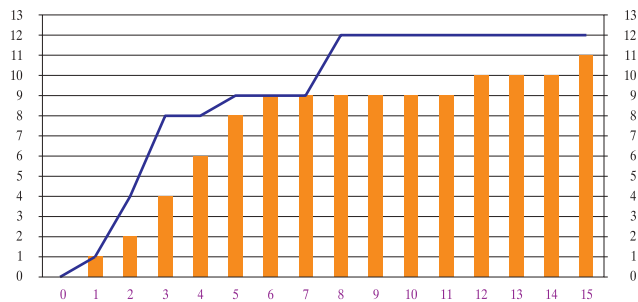
kreditētiem, kuru apjoms un līdz ar to arī īpatsvars kredītu kopapjomā palielinās kredītriska pieauguma dēļ¹. Latvijas banku kredītportfeļu stresa testu rezultāti (sk. 10. att.) liecina, ka, piemēram, ja ienākumus nenesošo kredītu īpatsvars Latvijas banku kredītu kopapjomā pieaugtu par 3 procentu punktiem, 2. ceturkšņa beigās četru banku kapitāla pietiekamības rādītāji kļūtu zemāki par nepieciešamajiem 10% (tomēr minimālo kapitāla prasību izpildei nepieciešamā papildu kapitāla apjoms būtu samērā neliels).

10. attēls

VISPĀRĒJĀ KREDĪTRISKA STRESA TESTA REZULTĀTI

(banku skaits ar kapitāla pietiekamības rādītāju zem 10%; ienākumus nenesošo kredītu īpatsvara pieaugums (procentu punktos) kopējos kredītos)

— 2004. gada 2. cet.
— 2003. gada 4. cet.

Savukārt, pārveidojot stresa testa rezultātus atbilstoši banku aktīvu īpatsvaram banku sektora aktīvos, iespējams pārliecināties, ka, piemēram, jau minētajā gadījumā, kad ienākumus nenesošo kredītu īpatsvars Latvijas banku kredītu kopapjomā pieaugtu par 3 procentu punktiem, to četru banku, kuru kapitāla pietiekamības rādītājs 2. ceturkšņa beigās būtu zemāks par nepieciešamajiem 10%, aktīvi veidotu 23% no banku sektora aktīviem.

Pārveidotie stresa testa rezultāti liecina, ka ienākumus nenesošo kredītu īpatsvara pieaugums, kas mazāks par 3 procentu punktiem, banku sektoru būtiski neietekmē, jo to divu banku aktīvi, kurām rodas grūtības ar minimālo kapitāla prasību izpildi, ienākumus nenesošo kredītu īpatsvaram palielinoties par 2 procentu punktiem, neveido pat 5% no banku sektora aktīviem un šīs bankas nav sistēmiski nozīmīgas. Turklāt abu šo banku kapitāla pietiekamības rādītājs, ienākumus nenesošo kredītu īpatsvaram pieaugot par 2 procentu punktiem, joprojām atbilstu Eiropas standartu prasībām (virs 8%).

Tā kā 2. ceturkšņa beigās ienākumus nenesošo kredītu īpatsvars banku sektora kredītu atlikumā bija 1.4%, var secināt, ka **Latvijas bankas bez būtiskām problēmām spētu absorbēt potenciālu kredītriska kāpumu, kura rezultātā ienākumus nenesošo kredītu apjoms pieaugtu aptuveni 2.5 reizes.**

Salīdzinājumā ar 2003. gada beigām banku finansiālā ievainojamība pret potenciālu vispārēju kredītriska kāpumu samazinājusies (galvenokārt tāpēc, ka banku kapitāla pietiekamība 2. ceturkšņa beigās bija lielāka nekā 2003. gada beigās).

Izmantojot stresa testus, iespējams novērtēt ne tikai vispārējo kredītriska pieaugumu, bet arī specifisku šoku ietekmi uz Latvijas bankām (sk. 4. tabulu).

Salīdzinot dažādu specifisko šoku stresa testu rezultātus (sk. 11. att.), iespējams pārliecināties, ka līdzšinējās straujās privātpersonu hipotekārās kreditēšanas attīstības rezultātā vislielākā Latvijas banku finansiālā ievainojamība potenciāla kredītriska pieauguma gadījumā saistīta tieši ar māsaimniecībām izsniegtajiem kredītiem mājokļa iegādei. Otrs nozīmīgākais potenciālās ievainojamības faktors ir kredītriska kāpums svarīgākajās iekšzemes tirgu apkalpošajās nozarēs (iekšējais šoks).

¹ Aprēķinos pieņemts, ka, palielinoties ienākumus nenesošo kredītu apjomam, triju ienākumus nenesošo kredītu kategoriju (zemstandarta, šaubīgie un zaudētie kredīti) īpatsvars katras bankas ienākumus nenesošajos kredītos nemainās jeb katras bankas zemstandarta, šaubīgo un zaudēto kredītu apjoms (kuru summa veido ienākumus nenesošos kredītus) pieaug proporcionāli stresa testā simulētajam ienākumus nenesošo kredītu pieaugumam.

4. tabula

STRESA TESTOS IZMANTOTIE SPECIFISKIE
KREDĪTRISKA ŠOKI UN TO PARAMETRI

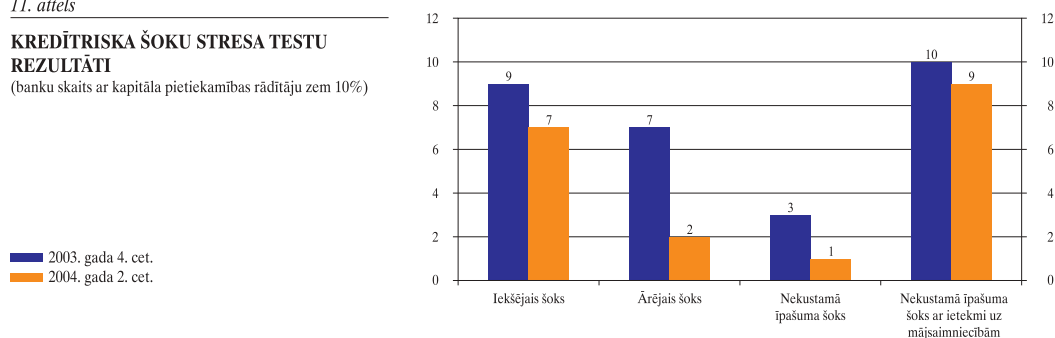
Scenāriju veidi	Scenāriju parametri
Iekšējais šoks	20%* no kredītiem svarīgākajām uz iekšzemes tirgu orientētajām nozarēm (būvniecība, tirdzniecība, operācijas ar nekustamo īpašumu, noma un cita komercdarbība) kļūst par ienākumus nenesošajiem kredītiem.
Ārējais šoks	20% no kredītiem svarīgākajām uz ārvalstu tirgiem orientētajām nozarēm (apstrādes rūpniecība un transports, glabāšana un sakari) kļūst par ienākumus nenesošajiem kredītiem.
Nekustamā īpašuma šoks	20% no kredītiem operācijām ar nekustamo īpašumu, noma un citai komercdarbībai kļūst par ienākumus nenesošajiem kredītiem.
Nekustamā īpašuma šoks ar ietekmi uz mājsaimniecībām	20% no kredītiem operācijām ar nekustamo īpašumu, noma un citai komercdarbībai un kredītiem mājsaimniecībām mājokļa iegādei kļūst par ienākumus nenesošajiem kredītiem.

* Gan šis, gan pārējie šoka parametri pamatojas uz pieņēmumu, ka ienākumus nenesošo kredītu īpatsvara kāpumu par 20 procentu punktiem vienādās daļās veido pieaugums visu triju ienākumus nenesošo kredītu kategoriju (zemstandarta, šaubīgie un zaudētie kredīti) kredītos attiecīgajām nozarēm.

11. attēls

KREDĪTRISKA ŠOKU STRESA TESTU
REZULTĀTI

(banku skaits ar kapitāla pietiekamības rādītāju zem 10%)

Tomēr, lai gan abu šo specifisko šoku gadījumā bankām, kuru aktīvu kopsumma veido vairāk nekā pusi no banku sektora aktīviem, rastos zaudējumi, kas liegtu tām izpildīt minimālās kapitāla prasības, ar atsevišķiem izņēmumiem banku kapitāla pietiekamības rādītājs būtu augstāks par 8%.

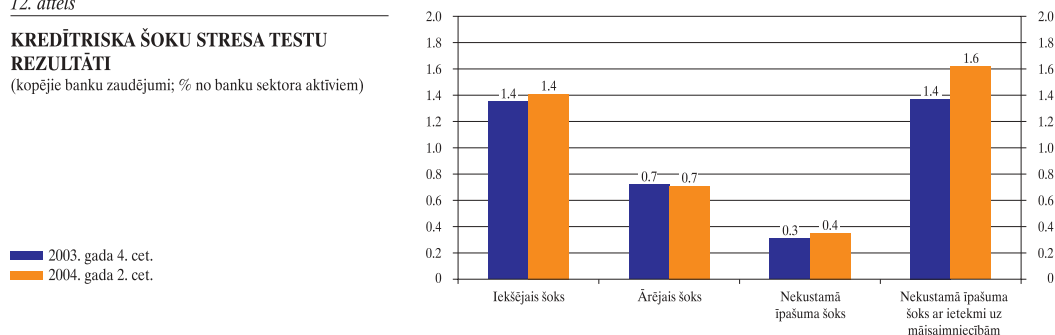
Līdzīgi kā vispārēja kredītriska kāpuma gadījumā, kopumā banku finansiālā ievainojamība pret potenciāliem specifiskiem kredītriska šokiem salīdzinājumā ar 2003. gada beigām samazinājusies.

Aprēķinot dažādo šoku radīto kopējo zaudējumu attiecību pret banku sektora aktīviem (sk. 12. att.), var secināt, ka specifisko kredītriska šoku radītie zaudējumi bankām būtu relatīvi nelieli un nepārsniegtu 2% no banku sektora aktīviem. Arī minimālo kapitāla prasību izpildei papildus nepieciešamā kapitāla apjoms salīdzinājumā ar vai-

12. attēls

KREDĪTRISKA ŠOKU STRESA TESTU
REZULTĀTI

(kopējie banku zaudējumi; % no banku sektora aktīviem)

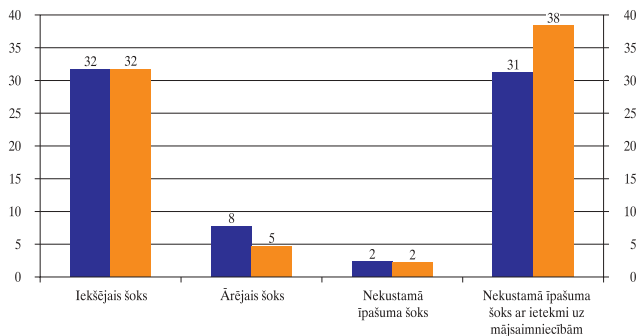
rāk nekā pusmiljarda latu lielo kopējo Latvijas banku sektora kapitālu ir visai neliels (sk. 13. att.).

13. attēls

KREDĪTRISKA ŠOKU STRESA TESTU**REZULTĀTI**

(minimālo kapitāla prasību izpildei nepieciešamais papildu kapitāls; milj. latu)

■ 2003. gada 4. cēt.
■ 2004. gada 2. cēt.

Jāatzīmē, ka potenciālie zaudējumi, ko varētu radīt nekustamā īpašuma šoks ar ietekmi uz mājāsaimniecībām, salīdzinājumā ar 2004. gada sākumu ir pieauguši. Tas galvenokārt saistāms ar mājāsaimniecību hipotekārās kredīvēšanas attīstības straujo tempu un mājāsaimniecībām mājokļa iegādei izsniegto kredītu augošo īpatsvaru banku kredītportfeļos.

3. VISPĀRĒJĀ PROCENTU LIKMJU STARPĪBA

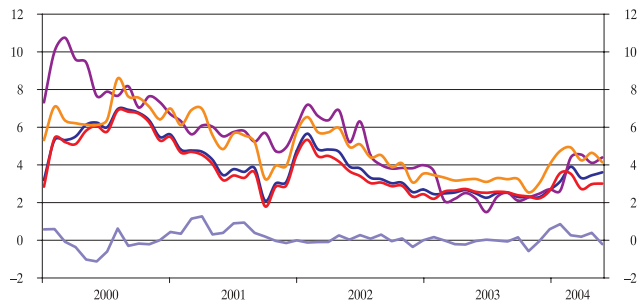
Vispārējās procentu likmju starpības pieaugums atspoguļo statistikas metodoloģijas pārmaiņas, nevis risku pieaugumu vai konkurences samazināšanos.

Pēc vispārējās procentu likmju starpības stabilizēšanās 2003. gadā tā strauji palielinājās: no vidēji 3.3 procentu punktiem 2003. gada 1. pusgadā līdz vidēji 4.5 procentu punktiem 2004. gada 1. pusgadā (sk. 14. att.). Straujāk auga mājāsaimniecībām izsniegto kredītu procentu likmju starpība (no 2.8 līdz 3.8 procentu punktiem). Savukārt uzņēmumiem izsniegto kredītu procentu likmju starpība pieauga no 2.5 procentu punktiem līdz 3.1 procentu punktam. Šāds spējš procentu likmju starpību kāpums, sākot ar 2004. gada janvāri, nebija tieši saistīts ar konkurences apstākļu pārmaiņām vai risku pieaugumu. Procentu likmju starpības palielinājās galvenokārt tāpēc, ka kopš 2004. gada janvāra Latvijā ieviesta Eiropas Centrālās bankas (ECB) praksei atbilstoša procentu likmju statistikas metodoloģija. Svarīgākās jaunās metodoloģijas atšķirības no iepriekšējās ir šādas.

14. attēls

PROCENTU LIKMJU STARPĪBAS BANKU DARĪJUMOS AR IEKŠZEMES UZŅĒMUMIEM UN MĀJSĀIMNIECĪBĀM
(procentu punktos¹)

— Vispārējā procentu likmju starpība
— Noguldījumu procentu likmju starpība
— Mājāsaimniecībām izsniegto kredītu procentu likmju starpība
— Uzņēmumiem izsniegto kredītu procentu likmju starpība
— Kopējā kredītu procentu likmju starpība

¹ Visas starpības aprēķinātas no jauna veiktajiem darījumiem latos. Vispārējā procentu likmju starpība aprēķināta, no kredītu ar noteiktu termiņu procentu likmes atņemot vidējo noguldījumu procentu likmi. Kopējo kredītu, privātpersonām izsniegto kredītu un uzņēmumiem izsniegto kredītu procentu likmju starpību aprēķina, no attiecīgajām kredītu procentu likmēm atņemot atskaites likmi (perioda vidējo naudas tirgus kredītu uz 3 mēnešiem indeksa (RIGIBOR 3M) vērtību). Noguldījumu procentu likmju starpība aprēķināta, no atskaites likmes (perioda vidējās naudas tirgus noguldījumu uz 3 mēnešiem indeksa (RIGIBID 3M) vērtības) atņemot vidējo noguldījumu procentu likmi.

1. Sašaurināts darījuma partneru loks: atšķirībā no iepriekšējiem gadiem nav ievērtēti darījumi ar nebanku finanšu institūcijām, tāpēc palielinājās vidējās kredītu procentu likmes.

2. Mainīts efektīvo un uz gada bāzes aprēķināto procentu likmju lietojums: kopš janvāra procentu likmes tiek aprēķinātas, ņemot vērā kredīta vai noguldījuma nākotnes naudas plūsmu diskontēto vērtību. Tādējādi, ja procentu maksājumi ir biežāki nekā reizi gadā, kā tos parasti nosaka kredītiem, tas paaugstina pārskatā uzrādīto procentu likmi. Savukārt, ja procentu maksājumi ir retāki nekā reizi gadā, kā tos bieži vien nosaka noguldījumiem, kad procentu izmaksa paredzēta termiņa beigās, iegūtā procentu likme ir zemāka.

Kredītu procentu likmju starpības pieaugumu 2004. gada pavasarī mazliet ietekmēja arī tas, ka daudz aktīvāk tika pieprasīti patēriņa kredīti, kuriem banku piemērotā riska prēmija parasti ir augstāka, bet īstermiņa finansēšanas līgumi ar izdevīgām procentu likmēm (piemēram, pret vērtspapīru ķīlu) tika izsniegti ievērojami mazāk. Tā kā Latvijas Banka paaugstināja refinansēšanas likmi, patēriņa kredītu procentu likmes ievērojami pieauga (salīdzinājumā ar gada sākumu jūnijā kāpums bija lielāks par 2 procentu punktiem). Refinansēšanas likmes paaugstināšana pozitīvi ietekmēja arī noguldījumu procentu likmes.

Kopumā 1. pusgadā vispārējā procentu likmju starpība bija svārstīga, nedaudz samazinoties jūnijā. Turpinoties kreditēšanas attīstībai, bankas arvien aktīvāk plašsaziņas līdzekļos ievietoja reklāmas, piedāvājot ne tikai zemākas procentu likmes, bet arī dažādas ar kredītu saņemšanu un atmaksāšanu saistītas priekšrocības (ātrāku dokumentu noformēšanu, zemāku komisijas maksu, kredīta brīvdienas u.c.). Tas liecina par sīvu konkurenci, īpaši mājāsaimniecību kreditēšanā. Tomēr turpmākā procentu likmju starpību samazināšana tuvākajā laikā nav gaidāma, jo kredītu procentu likmju starpība uzņēmumu segmentā jau sasniegusi eiro zonas līmeni (sk. 3. ielikumu), savukārt mājāsaimniecību segmentā tā joprojām būs augstāka nekā eiro zonā, jo lielākajai Latvijas iedzīvotāju daļai nav kredītvēstures.

4. BANKU PELNĪTSPĒJA

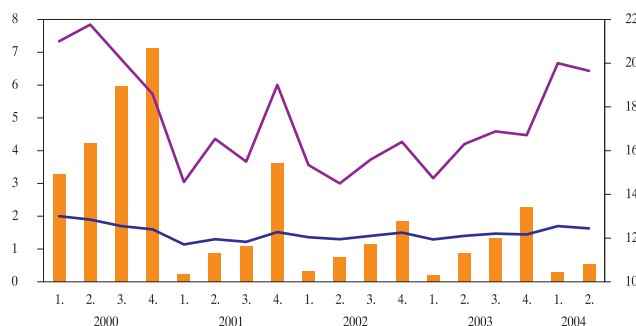
Turpinoties kreditēšanas attīstībai, strauji pieauga banku neto procentu ienākumi un peļņaspējas rādītāji.

2004. gada 1. pusgadā, banku ienākumiem palielinoties straujāk nekā izdevumiem, peļņa pieauga par 50.5% salīdzinājumā ar iepriekšējā gada atbilstošo periodu un pēc nodokļu samaksas bija 49.5 milj. latu. Tādējādi banku kapitāla atdeve (ROE) uzlabojās un sasniedza 19.6% {16.3%}. Palielinājās arī banku aktīvu atdeve (ROA) – līdz 1.6% {1.4%} (sk. 15. att.).

15. attēls

RENTABILITĀTES RĀDĪTĀJI (%)

■ Zaudējumus norakstīto kredītu apjoma (no gada sākuma) attiecība pret kapitālu un rezervēm
— ROA
— ROE (labā ass)

1. pusgadā zaudējumos norakstīto kredītu apjoma attiecība pret kapitālu un rezervēm samazinājās (norakstīti kredīti 2.8 milj. latu apjomā jeb par 24.5% mazāk nekā iepriekšējā gada atbilstošajā periodā).

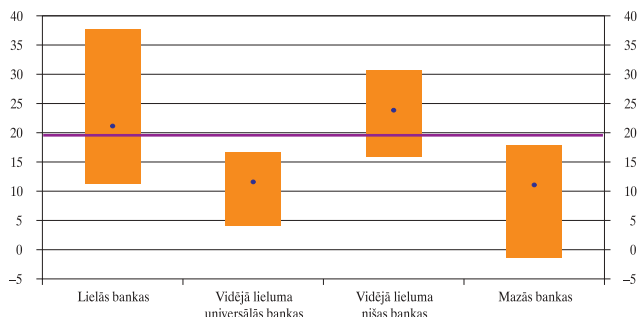
Kapitāla atdeve banku grupu dalījumā 1. pusgadā bija atšķirīga (sk. 16. att.). Augstāka kapitāla atdeve joprojām raksturīga lielajām¹ un vidējā lieluma nišas bankām. Savukārt vidējā lieluma universālajām un mazajām bankām šis rādītājs bija zemāks nekā banku sektorā kopumā. Tomēr salīdzinājumā ar iepriekšējā gada atbilstošo periodu daļai vidējā lieluma universālo banku kapitāla atdeve būtiski uzlabojās, jo administratīvie izdevumi palielinājās lēnāk un straujāks bija neto procentu un komisijas naudas pieaugums. Lielākajai daļai banku kapitāla atdeve bija virs 15%, un to tirgus daļa pārsniedza 70% (sk. 5. tabulu).

16. attēls

KAPITĀLA ATDEVE (ROE) BANKU GRUPU DALĪJUMĀ²

(2004. gada 1. pusgadā)

• Banku grupas vidējais rādītājs
— Banku sektora vidējais rādītājs

5. tabula

BANKU DALĪJUMS GRUPĀS ATBILSTOŠI TO RENTABILITĀTES RĀDĪTĀJAM

(2004. gada 1. pusgadā)

Kapitāla atdeve (%)	Banku tirgus daļa kopējos aktīvos (%)	Banku skaits
<5	4.9	4
≥5–10	4.9	2
≥10–15	19.5	4
≥15–20	32.4	7
≥20	38.3	5

Salīdzinājumā ar 2003. gada 1. pusgadu visstraujāk (par 27.3%) pieauga banku sektora kopējie procentu ienākumi. To lielā mērā noteica nebankām izsniegto kredītu apjoma pieaugums. Savukārt procentu ienākumi no vērtspapīriem palielinājās par 18.8%, bet procentu ienākumi par prasībām pret kredītiestādēm un centrālo banku – par 15.1%.

Procentu izdevumi pieauga, galvenokārt palielinoties procentu izdevumiem par saistībām pret kredītiestādēm un centrālajām bankām (par 27.1%) un par parāda vērtspapīriem (18.5%). Procentu izdevumi par nebanku noguldījumiem salīdzinājumā ar 2003. gada atbilstošo periodu pieauga tikai par 6.3%, lai gan nebanku noguldījumu apjoms palielinājās par 31.7%. To ietekmēja zemākas noguldījumu OECD valstu valūtās procentu likmes nekā 2003. gadā.

Neto procentu ienākumi pieauga par 37.5% un veidoja 38.7% no ienākumu kopējuma (sk. 17. att.).

Neto komisijas naudas ienākumi palielinājās par 22.7% un veidoja 21.6% {19.9%} no ienākumu kopējuma.

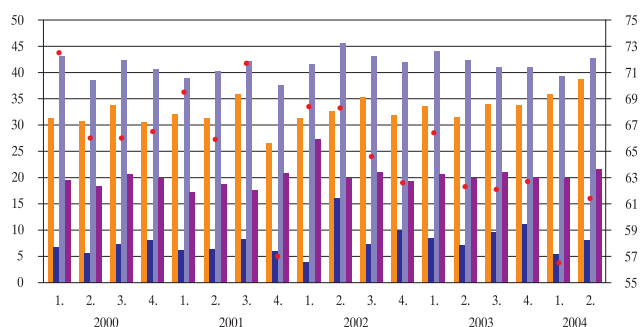
¹ Lielās bankas – aktīvi pārsniedz 400 milj. latu, vidējās bankas – aktīvi ir no 100 milj. latu līdz 400 milj. latu, mazās bankas – aktīvi mazāki par 100 milj. latu.

² Kapitāla atdeve (ROE) aprēķināta saskaņā ar Finanšu un kapitāla tirgus komisijas "Kredītiestāžu publisko ceturkšņa pārskatu sagatavošanas noteikumiem".

17. attēls

IENĀKUMU UN IZDEVUMU STRUKTŪRA (%)

- Neto procentu ienākumu attiecība pret ienākumu kopapjomu
- Valūtas tirdzniecības un tās pārvērtēšanas neto ienākumu attiecība pret ienākumu kopapjomu
- Administratīvo izdevumu un nemateriālo aktīvu nolietojuma attiecība pret ienākumu kopapjomu
- Neto komisijas naudas attiecība pret ienākumu kopapjomu
- Izdevumu attiecība pret ienākumiem (labā ass)

Ienākumi no tirdzniecības ar valūtu pieauga par 7.5%. To noteica nozīmīgāko valūtu kursu svārstības un augošais tirdzniecības apjoms. Neto ienākumu no tirdzniecības ar valūtu un valūtas pārvērtēšanas īpatsvars ienākumu kopapjomā 1. pusgadā pieauga līdz 8.1%.

Palielinoties filiāļu un darbinieku skaitam, par 14.7% pieauga to administratīvie izdevumi, t.sk. personāla atalgojumam – par 18.3%. Administratīvo izdevumu un nemateriālo aktīvu nolietojuma īpatsvars ienākumu kopapjomā arī nedaudz pieauga (līdz 45.2% {44.3%}).

Kredītiestāžu ienākumi palielinājās straujāk nekā izdevumi (attiecīgi par 19.3% un 12.5%). Tādējādi izdevumu un ienākumu attiecība¹ uzlabojās, sasniedzot 59.0% {64.2%}. Izdevumu un ienākumu attiecības pārmaiņas banku dalījumā liecina, ka uzlabojās vairākuma banku darbības efektivitāte un gandrīz visu lielo banku efektivitāte bija augstāka nekā vidēji banku sektorā.

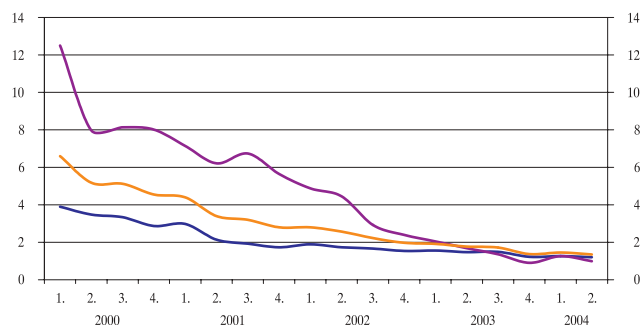
Ienākumus nenesošo nebankām izsniegto kredītu atlikuma īpatsvars nebankām izsniegto kredītu atlikumā samazinājās.

Ienākumus nenesošo nebankām izsniegto kredītu atlikums salīdzinājumā ar 2003. gada 1. pusgadu palielinājās par 12.5%. Tomēr labvēlīgā ekonomiskā situācija un izsniegto kredītu atlikuma pieaugums veicināja banku aktīvu kvalitātes uzlabošanu: ienākumus nenesošo nebankām izsniegto kredītu, kas samazināti par izveidoto speciālo uzkrājumu summu, attiecība pret banku kapitālu un rezervēm samazinājās līdz 1.0% {1.7%} (sk. 18. att.). Ienākumus nenesošo kredītu atlikuma un uzkrājumu attiecība pret nebankām izsniegto kredītu atlikumu arī turpināja samazināties: 2004. gada jūnija beigās tie veidoja attiecīgi 1.4% {1.8%} un 1.2% {1.5%} no nebankām izsniegto kredītu atlikuma.

18. attēls

IENĀKUMUS NENESOŠIE NEBANKĀM IZSNIEGTIE KREDĪTI UN UZKRĀJUMI (%)

- Ienākumus nenesošo nebankām izsniegto kredītu atlikuma attiecība pret nebankām izsniegto kredītu atlikumu
- Speciālo uzkrājumu attiecība pret nebankām izsniegto kredītu atlikumu
- Ienākumus nenesošo nebankām izsniegto kredītu atlikuma un uzkrājumu starpības attiecība pret banku kapitālu un rezervēm

¹ Izdevumu un ienākumu attiecība aprēķināta saskaņā ar ECB metodoloģiju: (administratīvie izdevumi + nemateriālo aktīvu un pamatlīdzekļu vērtības nolietojums un atsavināšana + citi parastie izdevumi)/(tīrie procentu ienākumi + dividenžu ienākumi + neto komisijas nauda + finanšu instrumentu tirdzniecības darījumu peļņa vai zaudējumi + finanšu instrumentu pārvērtēšanas rezultāts + citi parastie ienākumi) x 100.

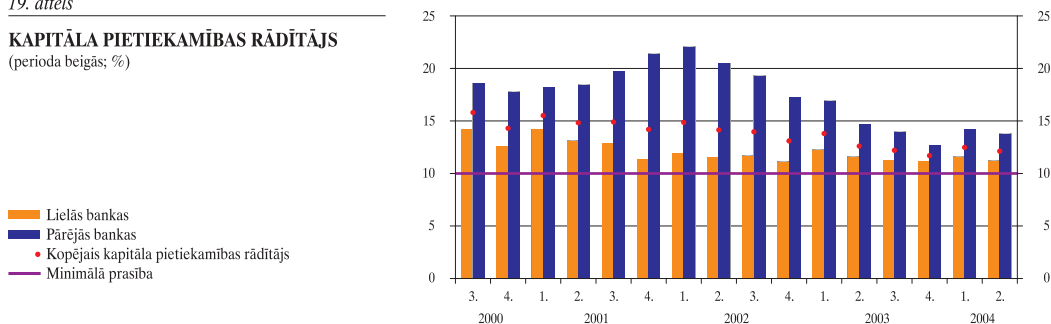
5. BANKU KAPITĀLA PIETIEKAMĪBA

Banku kapitalizācijas līmenis salīdzinājumā ar 2003. gada beigām nedaudz uzlabojās.

Kapitāla pietiekamības rādītājs (KPR) 2004. gada jūnija beigās bija 12.1% – nedaudz zemāks nekā 2003. gada jūnija beigās, bet salīdzinājumā ar 2003. gada beigām tas uzlabojās (sk. 19. att.). Lielo banku vidējais KPR joprojām bija zemāks, bet mazo un vidējo banku KPR lēnām samazinājās, tuvojoties lielo banku KPR. 2004. gada jūnija beigās mazo un vidējo banku KPR bija 13.8% {14.7%}, bet lielo banku – 11.2% {11.6%}. 12 banku KPR bija robežās no 10% līdz 15% (sk. 20. att.).

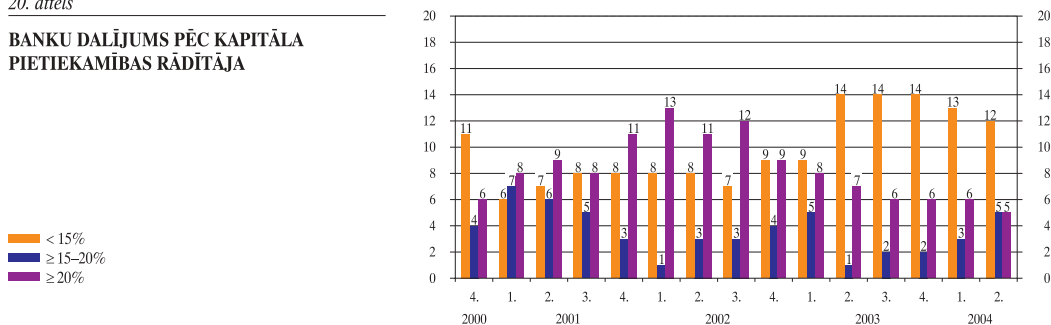
19. attēls

KAPITĀLA PIETIEKAMĪBAS RĀDĪTĀJS
(perioda beigās; %)

20. attēls

BANKU DALĪJUMS PĒC KAPITĀLA PIETIEKAMĪBAS RĀDĪTĀJA

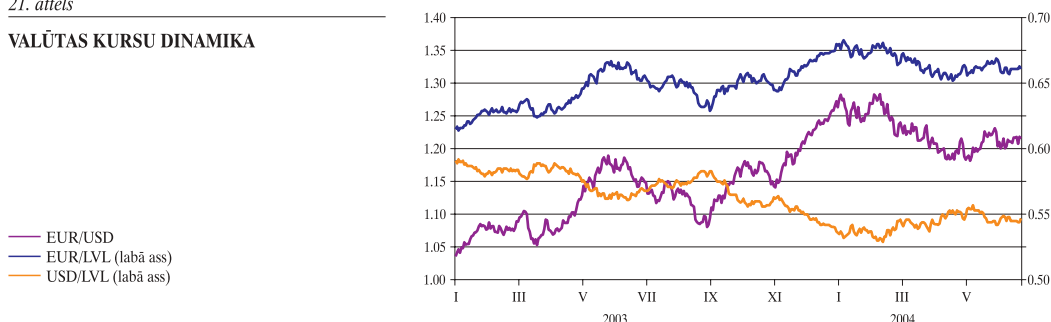
6. BANKU VALŪTAS RISKS

Valūtas risks joprojām bija zems, jo banku aktīvu un pasīvu valūtu struktūra bija sabalansēta.

ASV dolāra kurss attiecībā pret eiro salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu 2004. gada 1. pusgadā nostabilizējās, pārtraucot ASV dolāra kursa krituma tendenci valūtas tirgū. Lata piesaiste SDR valūtu grozam noteica to, ka attiecīgās tendences bija vērojamas arī lata kursa dinamikā attiecībā pret katru no minētajām valūtām (sk. 21. att.).

21. attēls

VALŪTAS KURSU DINAMIKA

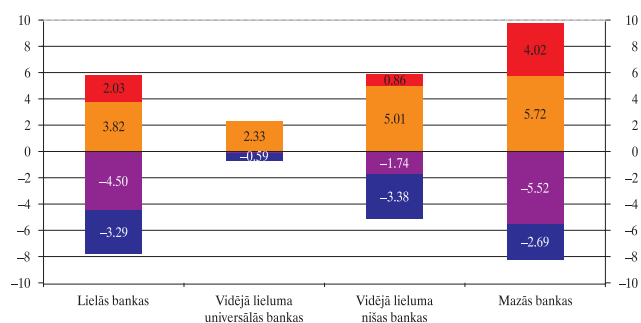
Šie notikumi valūtas tirgū būtiski neietekmēja banku valūtas risku. Lai gan vairāk nekā divas trešdaļas no banku sektora saistībām ir ASV dolāros un eiro, banku pakļautība valūtas riskam ir ierobežota sabalansētās banku aktīvu un pasīvu valūtu struktūras dēļ. Tādējādi banku atklātās valūtas pozīcijas, kuru ierobežojumus nosaka banku darbību regulējošās prasības, līdzīgi kā iepriekšējā gadā, bija nelielas (sk. 22. att.).

22. attēls

ATKLĀTĀS VALŪTAS POZĪCIJAS BANKU GRUPU DALĪJUMĀ

(2004. gada jūnija beigās; % no kapitāla un rezervēm)

■ Eiro isā pozīcija
 ■ ASV dolāru isā pozīcija
 ■ Eiro garā pozīcija
 ■ ASV dolāru garā pozīcija

Lai gan norises valūtas tirgū banku tiešo valūtas risku būtiski neietekmēja, kopumā to ietekme uz Latvijas banku sektoru bija pozitīva, samazinot banku netiešo valūtas risku, kas rodas no valūtas kursu svārstību ietekmes uz banku klientu finansiālo stāvokli, kas savukārt var iespaidot banku kredītrisku. 2003. gadā eiro kurss būtiski pieauga, bet 2004. gada 1. pusgadā tas nedaudz samazinājās. Tāpēc 2003. gada 1. pusgadā vairs nebija vērojams nozīmīgais mēneša procentu maksājumu pieaugums par eiro izsniegtajiem kredītiem tiem banku klientiem, kuru ienākumi ir latos. Tādējādi mazinājās banku kredītrisks saistībā ar eiro izsniegtajiem kredītiem, kas 2004. gada jūnija beigās veidoja 23% no Latvijas rezidentiem izsniegto kredītu atlikuma.

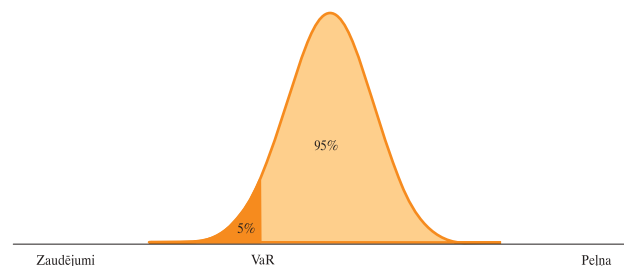
2. ielikums. Value-at-Risk metodes un stresa testu izmantošana valūtas riska novērtēšanā

Lai kvantitatīvi novērtētu banku valūtas risku, noderīgi izmantot VaR (Value-at-Risk) metodoloģiju. VaR ir finanšu riska mērs, kura vērtība atspoguļo maksimālos gaidāmos finanšu instrumentu portfeļa zaudējumus noteiktā laika posmā ar noteiktu varbūtību (sk. 23. att.).

23. attēls

VaR ILUSTRĀCIJA

(portfeļa peļņas vai zaudējumu sadalījums)

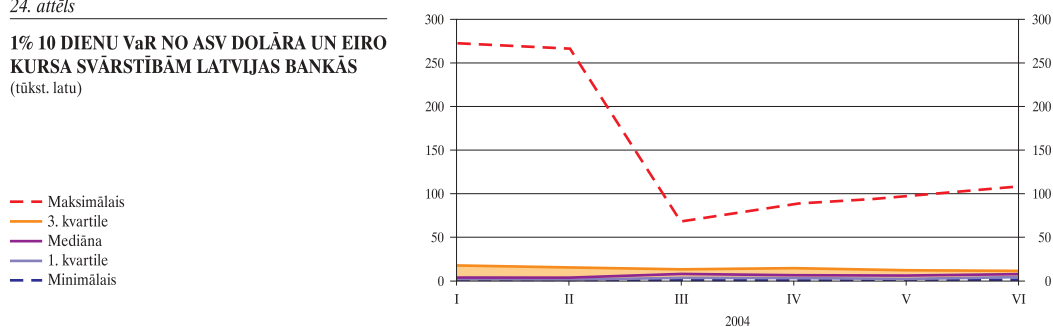

Izmantojot VaR metodi Latvijas banku valūtas riska analizē, minētais finanšu instrumentu portfelis tika veidots no banku atklātajām valūtas pozīcijām divās nozīmīgākajās ārvalstu valūtās – ASV dolāros un eiro. Par tirgus mainīgajiem, kuru pārmaiņas ietekmē portfeļa vērtību, tika izmantoti abu valūtu kursi attiecībā pret latu. Portfeļa peļņa vai zaudējumi interpretējami kā banku peļņa vai zaudējumi eiro un ASV dolāra pārvērtēšanas rezultātā.

Latvijas banku VaR rezultāti¹ individuālām bankām ir ļoti atšķirīgi atkarībā no to ASV dolāra un eiro atklāto pozīciju lieluma. Jūnija beigās bankai ar vislielāko valūtas risku gaidāmie zaudējumi 10 dienu laikā eiro un ASV dolāra kursu pārmaiņu rezultātā ar 99% varbūtību nepārsniedza 108 tūkst. latu (sk. 24. att.), bet trim ceturtdaļām Latvijas banku tie nebija lielāki par 11 tūkst. latu.

24. attēls

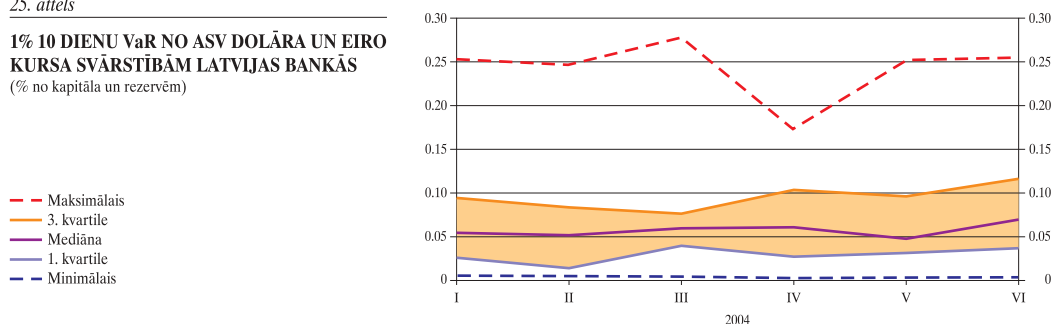
1% 10 DIENU VaR NO ASV DOLĀRA UN EIRO KURSA SVĀRSTĪBĀM LATVIJAS BANKĀS
(tūkst. latu)

Salīdzinot valūtas risku dažāda lieluma bankās, noderīgi izteikt VaR attiecībā pret katras bankas kapitālu (sk. 25. att.). Kopumā Latvijas banku gaidāmie zaudējumi 10 dienu laikā eiro un ASV dolāra kursa pārmaiņu rezultātā 99% gadījumu nepārsniedz 0.3% no to kapitāla, turklāt trim ceturtdaļām banku tie nav lielāki par 0.12%. 1. pusgadā VaR attiecība pret individuālo banku kapitālu nav būtiski mainījusies, kas liecina, ka arī banku valūtas risks nav būtiski mainījies.

25. attēls

1% 10 DIENU VaR NO ASV DOLĀRA UN EIRO KURSA SVĀRSTĪBĀM LATVIJAS BANKĀS
(% no kapitāla un rezervēm)

Izmantojot *stresa testus* Latvijas banku valūtas riska novērtēšanā, līdzīgi kā VaR gadījumā, par finanšu instrumentu portfeli tika izmantotas banku atklātās valūtas pozīcijas divās nozīmīgākajās ārvalstu valūtās – ASV dolāros un eiro. Stresa testa mērķis bija novērtēt Latvijas banku potenciālos zaudējumus gadījumā, ja ASV dolāra kurss attiecībā pret eiro kritīsies par 10%² (kā tas notika 2003. gada pēdējo divu mēnešu laikā).

Stresa testa rezultāti rāda, ka, piemēram, jūnija beigās lielākie potenciālie zaudējumi, kas varēja rasties kādai no Latvijas bankām, bija 190 tūkst. latu (sk. 26. att.), bet trīs ceturtdaļās no Latvijas bankām ASV dolāra kursa krituma gadījumā neciestu zaudējumus, kas lielāki par 10 tūkst. latu. Kopumā, attiecinot individuālo banku potenciālos zaudējumus pret to kapitālu, 10% ASV dolāra kursa krituma attiecībā pret eiro ietekme uz Latvijas banku peļņu vai zaudējumiem būtu 0.45% robežās no to kapitāla (sk. 27. att.), bet pusei no bankām jutīgums pret ASV dolāra kursa kritumu būtu 0.1% robežās no to kapitāla. Stresa testa rezultāti neliecina par būtiskām banku

¹ VaR iegūts, balstoties uz individuālo banku eiro un ASV dolāra atklātajām pozīcijām katrā mēneša beigās. Aprēķinos izmantotas vēsturiskās katras dienas valūtas kursa pārmaiņas viena gada laikā pirms VaR novērtējuma datuma (attiecīgā mēneša pēdējās dienas).

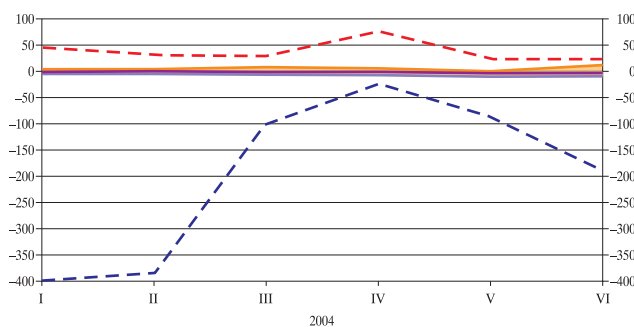
² ASV dolāra un eiro kursa pārmaiņu ietekme uz lata kursu attiecībā pret minētajām valūtām aprēķināta, balstoties uz lata piesaisti SDR valūtu grozam.

valūtas riska pārmaiņām pēdējā pusgadā un apliecina, ka valūtas riska ietekme ir ierobežota.

26. attēls

LATVIJAS BANKU JUTĪGUMS PRET ASV
DOLĀRA KURSA SAMAZINĀŠANOS
ATTIECĪBĀ PRET EIRO PAR 10%
(tūkst. latu)

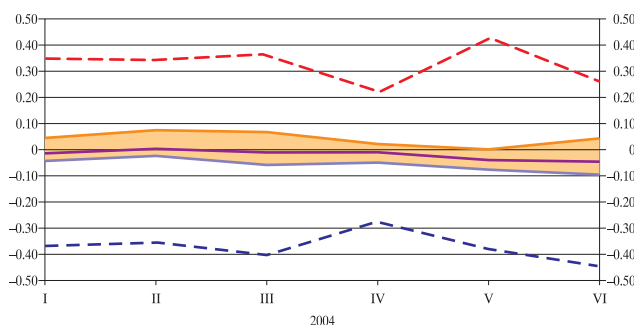
— Maksimālais
— 3. kvartile
— Mediāna
— 1. kvartile
— Minimālais

27. attēls

LATVIJAS BANKU JUTĪGUMS PRET ASV
DOLĀRA KURSA SAMAZINĀŠANOS
ATTIECĪBĀ PRET EIRO PAR 10%
(% no kapitāla un rezervēm)

— Maksimālais
— 3. kvartile
— Mediāna
— 1. kvartile
— Minimālais

7. BANKU LIKVIDITĀTE

Saglabājoties straujam kreditēšanas pieauguma tempam, rezidentus apkalpojošo banku likviditāte samazinājās.

Latvijas banku sektoram raksturīgi augsti likviditātes rādītāji, kas ievērojami pārsniedz Finanšu un kapitāla tirgus komisijas noteikto minimālo līmeni (30%¹): 2. ceturkšņa beigās banku sektora likviditātes rādītājs bija 54.0% {57.9%}, tomēr, augot nebankām izsniegto kredītu īpatsvaram kopējos aktīvos, rezidentus apkalpojošo banku likviditāte samazinās.

Lai novērtētu banku likviditātes rādītāju valūtu un banku grupu dalījumā, tika aprēķināts *īstermiņa likviditātes rādītājs*². Gada laikā tas mazliet saruka (2. ceturkšņa beigās – 62.3% {66.3%}; sk. 28. att.). Lai gan banku sektora likviditātes rādītājs

28. attēls

BANKU SEKTORA ĪSTERMIŅA
LIKVIDITĀTES RĀDĪTĀJS
(%)

— Kopā
— Lati
— Ārvalstu valūtas

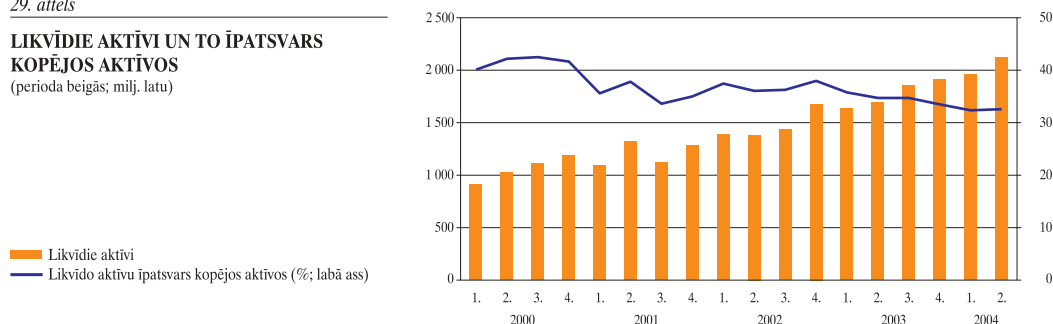
¹ Aktīvi ar atlikušo atmaksas vai pārdošanas termiņu īsāku par 30 dienām nedrīkst būt mazāki par 30% no saistību ar atlikušo termiņu 30 dienas kopsummas.

² Īstermiņa likviditātes rādītājs = likvidie aktīvi/pieprasījuma saistības (pret bankām un nebankām) x 100.

samazinājās, tas joprojām bija augsts. Likvido aktīvu¹ īpatsvars kopējos aktīvos saruka līdz 32.6% {34.7%} (sk. 29. att.), ko galvenokārt ietekmēja nebankām izsniegto kredītu atlikuma straujš pieaugums. Aplūkojot īstermiņa likviditātes rādītāju valūtu dalījumā, redzams, ka kopējo likviditātes rādītāju ietekmēja latu likviditātes rādītāja samazinājums, ko izraisīja iekšzemes privātuzņēmumu un māj-saimniecību pieprasījuma noguldījumu atlikuma straujš pieaugums un šo noguldījumu daļēja investēšana latos izsniegtajos ilgtermiņa kredītos.

29. attēls

LIKVIDIE AKTĪVI UN TO ĪPATSVARS KOPĒJOS AKTĪVOS (perioda beigās; milj. latu)

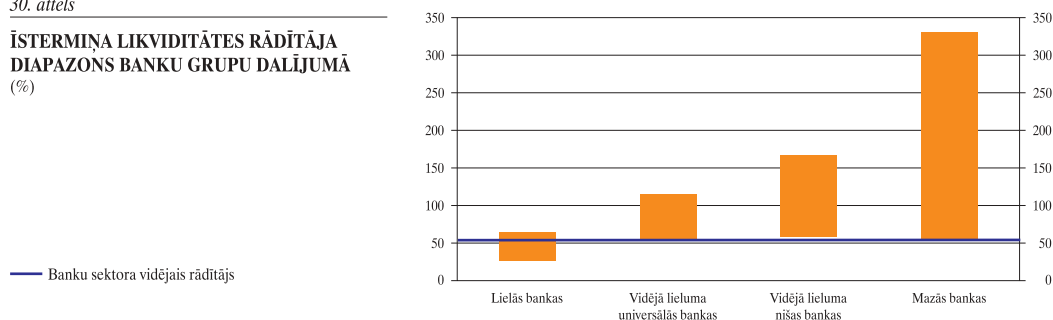

Palielinoties kredītu apjomam, *nebankām izsniegto kredītu atlikuma un nebanku noguldījumu atlikuma attiecība* 2. ceturkšņa beigās sasniedza 82.9% {73.9%}. Re-zidentu darījumiem šī attiecība 2. ceturkšņa beigās bija 148.8% {140.4%}. Rezi-dentiem izsniegtos kredītus bankas galvenokārt finansēja, izmantojot rezidentu noguldījumus un ārvalstu banku aizdevumus. Kreditēšanas attīstību papildus veici-nāja arī augošais banku kapitāls – kopš 2003. gada jūnija banku kapitāls un rezerves palielinājās par 23.0%. Būtiski augot jaunajām ES valstīm izsniegto kredītu apjo-mam, nerezidenti izsniegto kredītu attiecība pret nerezidentu noguldījumiem sasniedza 21.3% {14.7%}.

Aplūkojot īstermiņa likviditātes rādītāja diapazonu banku grupu dalījumā (sk. 30. att.), redzams, ka lielāks likviditātes risks ir lielajām bankām, atsevišķām vidē-jām un vienai mazajai bankai. Šīs bankas aktīvi nodarbojas ar rezidentu nebanku kreditēšanu. Savukārt pārējo banku likviditāte ir daudz augstāka par banku sektora vidējo rādītāju, un likviditātes risks ir minimāls.

30. attēls

ĪSTERMIŅA LIKVIDITĀTES RĀDĪTĀJA DIAPAZONS BANKU GRUPU DALĪJUMĀ (%)

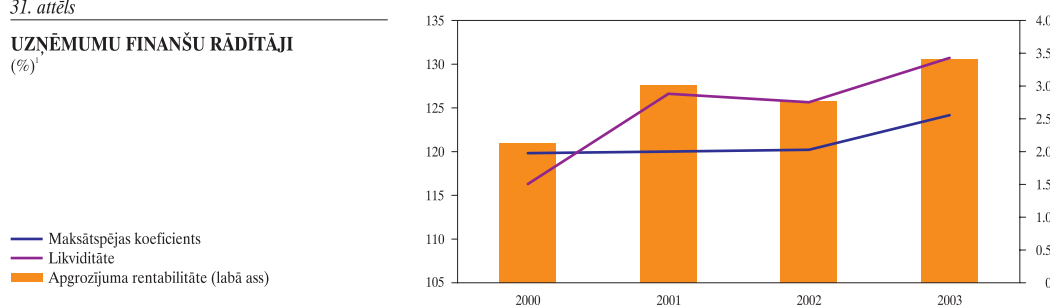
8. FINANSIĀLĀ IEVAINOJAMĪBA

Samazinājās tirdzniecības un apstrādes rūpniecības finansiālā ievainojamība, savukārt pieauga operāciju ar nekustamo īpašumu parāda līmenis.

2003. gadā nefinanšu uzņēmumu sektors turpināja strauji attīstīties, un tā galvenie finansiālie rādītāji uzlabojās (sk. 31. att.). Par spēcīgu tautsaimniecības izaugsmi

¹ Likvidie aktīvi = nauda kasē + prasības pret centrālajām bankām un citām kredītiestādēm + centrālo valdību parāda vērtspapīri ar fiksētu ienākumu.

31. attēls

UZŅĒMUMU FINANŠU RĀDĪTĀJI (%)¹

un labvēlīgu uzņēmējdarbības vidi liecināja arī pirmo reizi kopš 1992. gada vērojama jaundibināto uzņēmumu skaita pieaugums (2003. gadā saskaņā ar Latvijas Republikas Uzņēmumu reģistra datiem – par 22.4%). 2004. gada 1. pusgadā no jauna reģistrēto uzņēmumu skaits par 29.6% pārsniedza iepriekšējā gada atbilstošajā periodā nodibināto uzņēmumu skaitu.

2003. gadā uzņēmumu peļņa pieauga vairāk nekā par 40%. Lielāko peļņas daļu nodrošināja a/s "Latvijas kuģniecība" veiksmīgā darbība. No lielākajām nozarēm peļņa saruka vienīgi elektroenerģijā, gāzes un ūdens apgādē, un to noteica dažu pašvaldību siltumapgādes uzņēmumu nerentablā darbība.

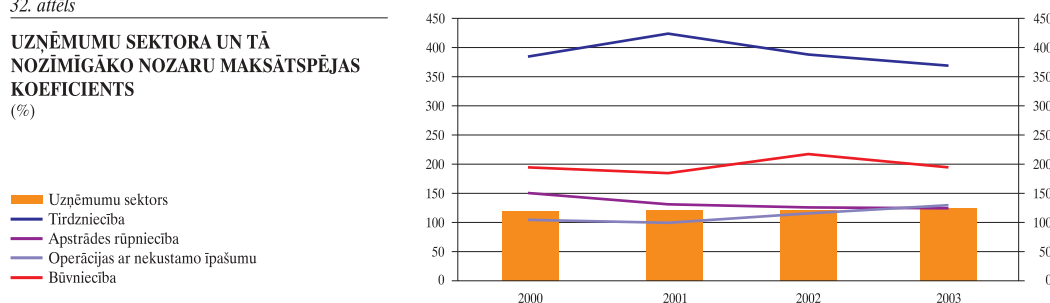
Operatīvie dati liecina, ka nozīmīgāko nozaru peļņa arī 2004. gada 1. pusgadā sasniedza iepriekšējā gada atbilstošā perioda augsto līmeni, taču apgrozījuma rentabilitāte gandrīz visās nozarēs nedaudz samazinājās, atspoguļojot straujāku ražošanas izmaksu kāpumu.

Uzņēmumu aktīvu pieaugums paātrinājās, un to galvenokārt noteica apgrozāmo līdzekļu atlikuma palielināšanās. Straujāk pieauga apgrozāmo līdzekļu likvidākā daļa – palielinājās īstermiņa finanšu ieguldījumu un naudas īpatsvars uzņēmumu aktīvos (arvien straujāk auga uzņēmumu norēķinu kontu atlikumi bankās), un likviditāte uzlabojās gandrīz visās nozarēs.

Straujā peļņas izaugsme veicināja uzņēmumu sektora galveno nozaru parāda līmeņa samazināšanos (sk. 32. att.). Vidējā maksāspēja uzlabojās visās lielākajās nozarēs, izņemot zema parāda līmeņa nozares (elektroenerģija, gāzes un ūdens apgāde un transports, glabāšana un sakari), kā arī operācijās ar nekustamo īpašumu. Tomēr minēto nozaru ietekmē vidējais nefinanšu uzņēmumu sektora maksāspējas koeficients pasliktinājās.

32. attēls

UZŅĒMUMU SEKTORA UN TĀ NOZĪMĪGĀKO NOZARU MAKSĀSPĒJAS KOEFICIENTS (%)

Peļņas izaugsmes ietekmē jau otro gadu pēc kārtas uzlabojās *vairumtirdzniecības* un *mazumtirdzniecības* uzņēmumu maksāspējas koeficients.

Arī *apstrādes rūpniecībā* turpinājās maksāspējas koeficienta uzlabošanās. To galvenokārt noteica straujš *kokapstrādes* kapitāla pieaugums, kā arī *apģērbu ražoša-*

¹ Maksāspējas koeficients ir parāda attiecība pret pašu kapitālu; likviditāte – apgrozāmo līdzekļu attiecība pret īstermiņa saistībām; apgrozījuma rentabilitāte – peļņas pirms nodokļiem attiecība pret apgrozījumu.

nas, kažokādu apstrādes un krāsošanas, izdevējdarbības, poligrāfijas un ierakstu reproducēšanas un iekārtu, mehānismu un darba mašīnu ražošanas parāda līmeņa samazināšanās.

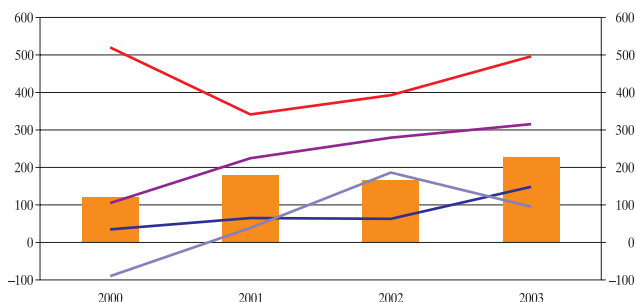
Rūpniecības un tirdzniecības attīstība, kā arī dzīvojamo ēku pieprasījuma uzplaukums izraisīja ievērojamu to uzņēmumu darbības paplašināšanos, kuri veic *operācijas ar nekustamo īpašumu*. 2003. gadā strauji pieauga nozares uzņēmumu ieguldījumi zemes gabalos un ēkās. Hipotekārās kredītēšanas attīstība un zemās procentu likmes ne vien veicināja nekustamā īpašuma pieprasījuma pieaugumu, bet arī motivēja nozares uzņēmumus darbības paplašināšanai piesaistīt kredītus, tāpēc palielinājās parāda līmenis.

Strauji augot peļņai, ievērojami uzlabojās uzņēmumu sektora vidējais procentu maksājumu segums¹, t.sk. tirdzniecības, apstrādes rūpniecības un būvniecības nozares uzņēmumiem (sk. 33. att.). Savukārt *operācijās ar nekustamo īpašumu* parāda līmeņa kāpuma ietekmē bija vērojams procentu maksājumu seguma kritums.

33. attēls

UZŅĒMUMU SEKTORA UN TĀ NOZĪMĪGĀKO NOZARU PROCENTU MAKSĀJUMU SEGUMS (%)

■ Uzņēmumu sektors
 ■ Tirdzniecība
 ■ Apstrādes rūpniecība
 ■ Operācijas ar nekustamo īpašumu
 ■ Būvniecība

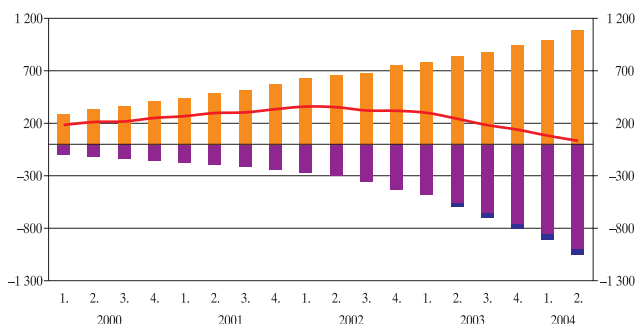
Mājsaimniecību valūtas risku ierobežo tas, ka lielāka kredītņēmēju daļa ir mājsaimniecības ar augstiem un vidējiem ienākumiem.

2004. gada 1. pusgadā mājsaimniecību neto finanšu pozīcija turpināja samazināties, tomēr joprojām bija pozitīva (sk. 34. att.). Lai gan mājsaimniecībām izsniegto kredītu atlikuma pieauguma temps pakāpeniski samazināsies un ir iezīmējies noguldījumu atlikuma pieauguma tempa kāpuma tendence, jo pieaug iedzīvotāju labklājības līmenis un palielinās procentu likmes, neto finanšu pozīcija tuvākajos gados turpinās pasliktināties, jo mājsaimniecību parāds augs straujāk par uzkrājumiem.

34. attēls

MĀJSAIMNIECĪBU FINANŠU AKTĪVI UN SAISTĪBAS PRET BANKĀM, LĪZINGA KOMPĀNIJĀM UN KRĀJAIZDEVU SABIEDRĪBĀM (perioda beigās; milj. latu)

■ Noguldījumi
 ■ Līzings
 ■ Kredīti
 ■ Neto

Mājsaimniecību parāds, ko veidoja saistības pret bankām, līzinga kompānijām un krājaizdevu sabiedrībām, jūnija beigās bija par 76.6% lielāks nekā iepriekšējā gada atbilstošajā periodā un sasniedza 15.6% {10.0%} no IKP (sk. 35. att.). Salīdzinājumā ar citām valstīm šis rādītājs ir zems: piemēram, attiecīgais eiro zonas rādītājs

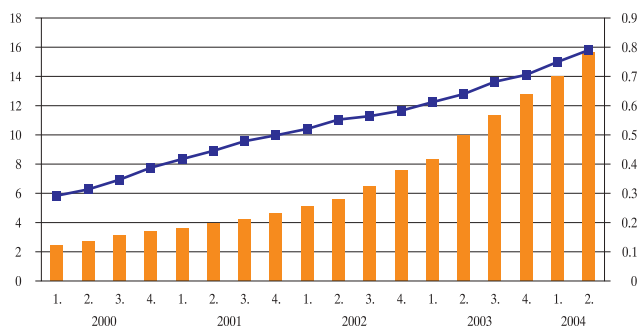
¹ Procentu maksājumu segums ir peļņas attiecība pret procentu maksājumiem.

pārsniedz 50% no IKP¹. Tomēr parāda straujā attīstība norāda uz to, ka riski šajā segmentā pieaug. Mājsaimniecību procentu maksājumi 1. pusgadā bija par 42.2% lielāki nekā iepriekšējā gada atbilstošajā periodā, un, augot kredītu procentu likmēm un palielinoties parādam, gaidāms to straujāks pieaugums.

35. attēls

MĀJSAIMNIECĪBU PARĀDS* UN PROCENTU MAKSĀJUMI**
(% no IKP)

— Kopējais privātpersonu parāds
— Mājsaimniecību gada procentu maksājumi (labā ass)

* Bankām, lizīng kompānijām un krājaizdevu sabiedrībām

** Bankām un krājaizdevu sabiedrībām

Ņemot vērā mājsaimniecību parāda, īpaši kredītu mājokļa iegādei, valūtu struktūru (sk. sadaļu "Banku kredītrisks") un to, ka lielākā daļa kredītu izsniegta ar mainīgām procentu likmēm, var secināt, ka pēdējie notikumi pasaules finanšu tirgos (ASV bāzes procentu likmes paaugstināšana 2004. gada 30. jūnijā, 10. augustā un 21. septembrī) un lata piesaistes maiņa no SDR valūtu groza uz eiro 2005. gada janvārī palielinās mājsaimniecību valūtas un procentu likmju risku. Tomēr lielākajai daļai kredītņēmēju riski ir ierobežoti, jo bankas galvenokārt kredītē mājsaimniecības ar augstiem un vidējiem ienākumiem un tās spēs absorbēt gan neizbēgamo procentu likmju pieaugumu, gan iespējamo ASV dolāra kursa kāpumu. Savukārt iedzīvotājiem ar nelieliem ienākumiem, kuru kredītņēmēju vidū nav daudz, straujš ASV dolāra kursa kāpums un augošas procentu likmes var likt mainīt pārējo izdevumu struktūru. Riskus ierobežo tas, ka, samaksājot bankai noteiktu komisijas naudu, klients nepieciešamības gadījumā var mainīt kredīta valūtu vai arī pagarināt kredīta atmaksas termiņu, samazinot mēneša maksājumus.

3. ielikums. Latvija un eiro zona: svarīgāko finanšu stabilitātes rādītāju salīdzinājums

Salīdzinot Latvijas svarīgāko finanšu stabilitātes rādītāju attīstību ar eiro zonas rādītājiem, var secināt, ka pēdējo četru gadu laikā tie būtiski uzlabojušies, attīstoties tautsaimniecībai un augot banku konkurencei. Latvijas nefinanšu uzņēmumu parāda attiecība pret IKP ir lielāka nekā eiro zonā. To nosaka lielais tirdzniecības īpatsvars korporatīvajā sektorā (2003. gadā tirdzniecības īpatsvars kopējā pievienotajā vērtībā bija 18.1%, savukārt lielākajās eiro zonas valstīs – Vācijā, Francijā un Spānijā – attiecīgi 10.5%, 9.8% un 10.9%). Šim sektoram visās valstīs raksturīgs augsts parāda līmenis. Kopš 2000. gada, augot uzņēmumu peļņai, to parāda līmenis nedaudz samazinājās. Vienlaikus pieaug mājsaimniecību parāds, tomēr tas Latvijā joprojām ir ievērojami mazāks nekā eiro zonā, jo Latvijā mājsaimniecību kredīšana, īpaši hipotekārā kredīšana, sāka attīstīties pēdējos gados. Par to liecina arī augstāka mājsaimniecībām izsniegto kredītu procentu likmju starpība. Kredītvēstures trūkums neļauj piemērot zemākas riska prēmijas mājsaimniecību kredīšanā, tomēr salīdzinājumā ar 2000. gadu vērojama būtiska uzlabošanās. Lai gan procentu likmju starpības aprēķina metodoloģija dažādos pētījumos var atšķirties, dati liecina, ka uzņēmumiem izsniegto kredītu procentu likmju starpība tuvinās eiro zonas rādītājam. Tas varētu liecināt par līdzīgiem banku konkurences apstākļiem Latvijā un eiro zonā, kā arī par riska prēmiju samazinājumu korporatīvajiem kredītiem, ņemot vērā uzņē-

¹ EU Banking Sector Stability. ECB. November 2003. Dati par 2003. gada jūliju.

mumu veiksmīgo darbību pēdējos gados. Latvijas banku aktīvu kvalitāte, kas kopš 2000. gada būtiski uzlabojās, saskaņā ar eiro zonas standartiem ir augsta un daļēji atspoguļo arī augsto kredītēšanas kāpuma tempu. Kapitāla pietiekamības rādītājs Latvijā pēdējos gados samazinājās, attīstoties kredītēšanai, un ir tuvs eiro zonas vidējam rādītājam. Turpmākā kapitāla pietiekamības rādītāja samazināšanās nebūtu vēlama, ņemot vērā straujo kredītēšanas pieauguma tempu, jo tādējādi samazinātos banku spēja absorbēt iespējamus šokus. Latvijas banku kapitāla atdeve ir lielāka, jo ir lielākas procentu likmju starpības, strauji aug darījumu apjoms un lēnāk palielinās izdevumi. Banku izdevumu attiecība pret ienākumiem Latvijā pašlaik ir zemāka nekā eiro zonā, un tas liecina par Latvijas banku darbības augsto efektivitāti un konkurētspēju Eiropas tirgū.

6. tabula

**LATVIJAS UN EIRO ZONAS SVARĪGĀKIE
FINANŠU STABILITĀTES RĀDĪTĀJI**

	Latvija 2000. gads	Latvija 2004. gada 1. pusgads	Eiro zona*
Nefinanšu uzņēmumu parāds** (% no IKP)	88.8	88.1***	63.5
Mājsaimniecību parāds (% no IKP)	3.4	15.6	51.5
ROE (%)	18.6	19.7	8.6
Izdevumu attiecība pret ienākumiem (%)	67.5	59.0	66.0
Ienākumus nenesošie un uzraugāmie kredīti (% no kredītu atlikuma)	6.7	2.2	3.1
Kapitāla pietiekamības rādītājs (%)	14.3	12.1	12.3
Vispārējā procentu likmju starpība perioda beigās (procentu punktos)	6.4	4.1	3.5
Mājsaimniecībām izsniegto kredītu procentu likmju starpība perioda beigās (procentu punktos)	7.3	4.4	2.2
Uzņēmumiem izsniegto kredītu procentu likmju starpība perioda beigās (procentu punktos)	5.3	3.0	3.0
Kopējā kredītu procentu likmju starpība perioda beigās (procentu punktos)	5.5	3.6	2.5

* EU Banking Sector Stability. ECB. November 2003. Dati par 2003. gada jūliju.

** Latvijas nefinanšu uzņēmumu bilancēs atspoguļotie parāda dati.

*** 2003. gads.

9. LĪZINGA KOMPĀNIJAS

Paplašinājās līzings kompāniju darbība.

Līzings pakalpojumu sniedzēji 1. pusgadā darbojās veiksmīgi, kaut arī līzings portfeļa kāpuma temps pēdējā laikā bija mērens (iepriekšējos darbības periodos pieauguma temps bija īpaši straujš). Līzings pakalpojumu attīstību noteica gan relatīvi zemās procentu likmes, gan spēcīgais iekšzemes pieprasījums un vispārējā tautsaimniecības attīstība, kas veicināja investīcijas tehnoloģijās, iekārtās u.c. Līzings tirgus attīstību ietekmēja arī jaunu dalībnieku ienākšana tajā, veicinot konkurenci, samazinot pakalpojumu cenas un uzlabojot to kvalitāti.

2004. gada sākumā Latvijas Līzings devēju asociācijas (LLDA) sastāvs paplašinājās: SIA "Hanža līzings", SIA "Unilīzings" un SIA "Nordea Finance Latvia" pievienojās SIA "Hīpolīzings" un SIA "Vereinsleasing Rīga". Abas jaunās LLDA dalībnieces ir banku meitasuzņēmumi – SIA "Hīpolīzings" ir 2003. gada 22. janvārī dibināts a/s "Latvijas Hīpotēku un zemes banka" meitasuzņēmums, bet SIA "Vereinsleasing Rīga" dibinātāji ir Vereins- und Westbank AG un Hanseatische Leasing GmbH. Lī-

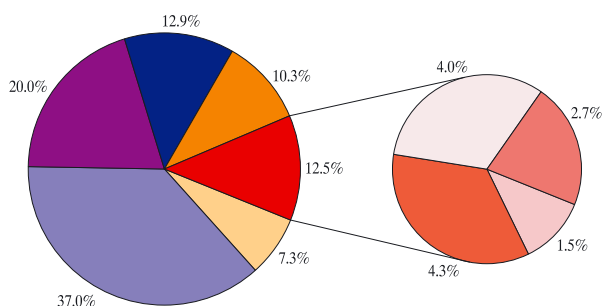
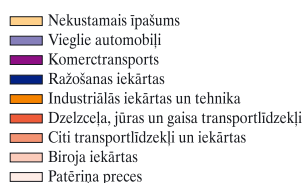
zinga sektorā sāk darbu arī pavisam jaunas kompānijas: 2004. gada janvārī a/s "NORD/LB Latvija" reģistrēja meitasuzņēmumu SIA "NORD/LB Līzings".

2004. gada 1. pusgadā ar līzingu kompāniju starpniecību visvairāk tika finansēta transportlīdzekļu (gan vieglo automobiļu, gan komerciālā transporta) iegāde (sk. 36. att.). Relatīvi mazāk līzingu pakalpojumus izmantoja, lai iegādātos ražošanas iekārtas un industriālo tehniku, kā arī nekustamo īpašumu. Līzings automobiļu iegādei kļuvis populārs gan tāpēc, ka līzingu devēji to plaši reklamē, gan tāpēc, ka šā pakalpojuma ērtums kļūst būtisks faktors, uzlabojoties dzīves līmenim un pieaugot ienākumiem. Strauji attīstoties banku kreditēšanai ar zemākām kredītu procentu likmēm, nekustamā īpašuma līzings salīdzinājumā ar banku kredītu kļūst mazāk izdevīgs.

36. attēls

LĪZINGA KOMPĀNIJU PORTFELIS AKTĪVU VEIDU DALĪJUMĀ

(stāvoklis 2004. gada 30. jūnijā)

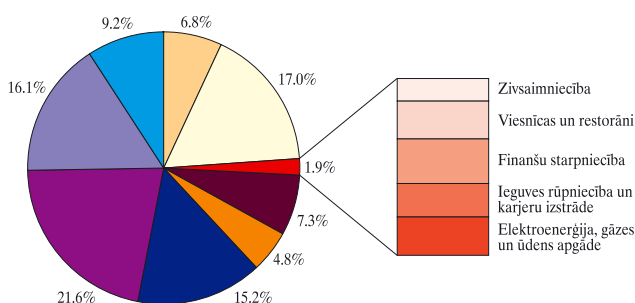
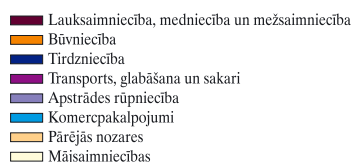
Pēdējā gada laikā būtiski pieauga patēriņa preču līzings (par 121.8%) un kuģu, lidmašīnu un citu transportlīdzekļu līzings (par 771.8%). Tomēr šis ir samērā jauns segments, kurā pakalpojumus sniedz ne visas LLDA dalībnieces. Savukārt patēriņa preču līzings, iegādājoties sadzīves tehniku, mēbeles un mājturības preces, kļūst ļoti populārs iedzīvotāju vidū. Patēriņa preču līzings ir strauji augošs līzingu portfeļa segments, bet, tā kā ar līzingu pakalpojumu starpniecību finansējamo patēriņa preču vērtība ir zemāka nekā ražošanas iekārtu vai komerctransporta vērtība, līzingu īpatsvars mājsaimniecībām nav liels.

Līzingu kompāniju līzingu portfeļa dalījumā pēc līzingu ņēmēju tautsaimniecības sektora nozīmīga vieta ir transporta, glabāšanas un sakaru, apstrādes rūpniecības, kā arī tirdzniecības uzņēmumiem (sk. 37. att.). Katru ceturksni pieaug arī mājsaimniecību izmantoto līzingu pakalpojumu īpatsvars. 2003. gada jūnijā beigās līzingu pakalpojumi mājsaimniecībām līzingu kompāniju portfeli veidoja 13.7%, bet 2004. gada jūnijā beigās – 17.0%. Ievērojami mazāku līzingu portfeļa daļu veido zivsaimniecības, ieguves rūpniecības un karjeru izstrādes, finanšu starpniecības, elektroenerģijas, gāzes un ūdens apgādes uzņēmumi un viesnīcas un restorāni.

37. attēls

LĪZINGA KOMPĀNIJU LĪZINGA PORTFELIS LĪZINGA ŅĒMĒJU DARBĪBAS SEKTORA DALĪJUMĀ

(stāvoklis 2004. gada 30. jūnijā)

Latvijas Banka
K. Valdemāra ielā 2a, Rīgā, LV-1050
Tālrunis: 702 2300 Fakss: 702 2420
<http://www.bank.lv>
info@bank.lv
Iespiests "Premo"